

ΥΠΟΕΡΓΟ 10

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

«ΕΝΤΑΞΗ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»

2^Η ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Omas Synergon Ltd

Φεβρουάριος 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
Το πλαίσιο: Ο τσιγγάνικος πληθυσμός και τα χαρακτηριστικά του	4
II. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ.....	10
III. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	13
Σκοπός και στόχοι του έργου	15
Συνάφεια στόχων – μέτρων	17
Δομή του έργου	21
Προϋπολογισμός – χρονοδιάγραμμα.....	33
IV. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	35
1. Πεδίο εφαρμογής	35
2. Παρουσίαση Υποέργων	41
Υποέργο 3: ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ.....	41
Υποέργο 6: ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	57
Υποέργο 7: ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ.....	63
Υποέργο 4: ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ.....	66
Υποέργο 9: ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	74
Υποέργο 11: ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)	85
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ	85
Υποέργο 12: ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	86
V. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ: Συμπεράσματα –Προτάσεις.....	87

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το έργο με τίτλο «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» ξεκίνησε στις 1-3-2006 όπως προβλεπόταν στο αρχικό και στο αναθεωρημένο, το έτος 2005, Τεχνικό Δελτίο.

Η παρούσα αξιολόγηση αποτελεί τη δεύτερη (ενδιάμεση) έκθεση αξιολόγησης του έργου.

Θα πρέπει να αναγνωριστεί και να επισημανθεί η αξία της «πιλοτικής» και καινοτομικής μορφής του έργου της «ένταξης τσιγγανοπαίδων στο σχολείο» παρά το γεγονός ότι βρίσκεται ήδη στην τρίτη του φάση μετά το 1996 οπότε και τέθηκε σε εφαρμογή. Η σημασία του εγχειρήματος προκύπτει από το γεγονός ότι ο πληθυσμός-στόχος έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία έχουν εντοπιστεί στις μελέτες που έγιναν στην πρώτη φάση του προγράμματος και τώρα προσπαθούν στην πράξη να αντιμετωπιστούν ώστε να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα όσον αφορά τους κεντρικούς στόχους που είναι: η αύξηση της προσέλευσης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο καθώς και χρόνου παραμονής/φοίτησης τους σ' αυτό, η επιδίωξη να ολοκληρώνουν τις σπουδές τους σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη βαθμίδα εκπαίδευσης και, τέλος, η βελτίωση της σχέσης των τσιγγάνων με το σχολείο.

Το πλαίσιο: Ο τσιγγάνικος πληθυσμός και τα χαρακτηριστικά του

Ιστορικά, στην Ελλάδα, οι τσιγγάνοι εντοπίζονται για πρώτη φορά στην Κρήτη το 1323, ενώ το 1350 εντοπίζονται τσιγγάνικες ομάδες στην Πελοπόννησο στις περιοχές της Μεθώνης και του Ναυπλίου.

Από τότε και μέχρι το 1996, που έγινε η πρώτη χαρτογράφηση του τρόπου εγκατάστασης των τσιγγάνων στην Ελλάδα, δεν είχε υπολογιστεί ποτέ ο ακριβής αριθμός τους, καθώς δεν υπήρχαν στατιστικές που να οδηγήσουν σε συγκεκριμένες εκτιμήσεις.

Στο πλαίσιο διαφόρων εργασιών τη δεκαετία 1980 - 1990 έχει εκτιμηθεί ότι στην Ελλάδα κατοικούν 150 - 200 χιλιάδες τσιγγάνοι.

Σύμφωνα με τη χαρτογράφηση του τρόπου εγκατάστασης των τσιγγάνων στην Ελλάδα, που έγινε από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (Γ.Γ.Λ.Ε.) του Υπουργείου Παιδείας, διαπιστώθηκε ότι είναι δύσκολο να καθοριστεί ο ακριβής αριθμός των τσιγγάνων αφού υπάρχουν άτομα που συνεχώς μετακινούνται και ορισμένα στοιχεία παρέχονται σε επίπεδο οικογένειας.

Οι τσιγγάνοι αποτελούν μια πληθυσμιακή ομάδα στην οποία δεν έχει δοθεί, όπως φαίνεται, ιδιαίτερη σημασία από το κράτος τόσο για την ενσωμάτωσή τους όσο και για την εκπαίδευσή τους.

Στην πλειονότητά τους είναι αναλφάβητοι διατηρώντας τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία, διαμένοντας στις παρυφές των αστικών κέντρων και ασκώντας διάφορες δραστηριότητες αυτόνομες ή συμπληρωματικές του ελληνικού συστήματος παραγωγής.

Οι κατηγορίες διαμονής των τσιγγάνων προσδιορίζουν και είναι αποτέλεσμα του τρόπου ζωής, της άσκησης οικονομικής δραστηριότητας, της πολιτιστικής κληρονομιάς, της δυναμικής της ζωής τους στον ελληνικό χώρο.

Οι κατηγορίες διαμονής που υιοθετούνται από τη μελέτη της Γ.Γ.Λ.Ε. είναι τέσσερις:

- μόνιμα εγκατεστημένοι σε σπίτια
- ημιεγκατεστημένοι
- διερχόμενοι
- μόνιμοι σε καταυλισμούς

Σε μελέτη που έγινε στο πλαίσιο της α' φάσης αυτού του προγράμματος (1996-1999) φαίνεται ότι παρατηρείται σημαντική μείωση της κατηγορίας «διερχόμενοι», που δεν πρέπει να συγχέονται με του νομάδες που περιπλανιόντουσαν αναζητώντας απασχόληση σε διάφορες περιοχές της χώρας στις προηγούμενες δεκαετίες, δεδομένου ότι τώρα υπάρχει πλέον μια βάση «εξόρμησης» για αναζήτηση εργασίας ή άσκησης κάποιας, εμπορικής κυρίως, δραστηριότητας και επιστροφή πάλι στη βάση τους μετά την πάροδο ενός ορισμένου χρονικού διαστήματος που ποικίλει ανάλογα με την περίπτωση.

Αυτή τη στιγμή φαίνεται ότι η πλειονότητα διαμένει μόνιμα σε σπίτια και δευτερευόντως σε καταυλισμούς, όπου ο χώρος εγκατάστασης έχει καταπατηθεί ή στην καλύτερη περίπτωση έχει παραχωρηθεί από το Δήμο ή την Κοινότητα, μάλιστα, μετά από μεγάλη πίεση των τσιγγάνων ή των κατοίκων με στόχο την απομόνωσή τους, κατά κανόνα στις παρυφές των πόλεων ή των κοινοτήτων, εξασφαλίζοντάς τους απλές συνθήκες διαβίωσης.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια συγκέντρωση των τσιγγάνων σε αστικά κέντρα και από τη μελέτη που έγινε στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος φαίνεται ότι οι διαμένοντες σε 10 διαφορετικές πόλεις, στις οποίες εφαρμόζεται η πιλοτική φάση του προγράμματος, έχουν γεννηθεί σε 130 διαφορετικές περιοχές.

Αυτή η παράμετρος δείχνει το μεγάλο βαθμό κινητικότητας των τσιγγάνων και την αλλαγή του τρόπου ζωής τους ο οποίος φαίνεται να

προσαρμόζεται στο παραγωγικό μοντέλο της χώρας με τη συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε συγκεκριμένες περιοχές (βιομηχανικές ή τουριστικές) που δίνουν τη δυνατότητα σε ομάδες πληθυσμού σαν τους τσιγγάνους να αναπτύξουν μια οικονομική ή παραοικονομική δραστηριότητα.

Σύμφωνα πάλι με την ίδια μελέτη οι λόγοι που αναγκάζουν τους τσιγγάνους να εγκαθίστανται σε μια περιοχή σε σπίτια ή σε καταυλισμούς είναι:

- Ήρθαμε μαζί με άλλους, αγοράσαμε γη και βρήκαμε δουλειά.
- Αγοράσαμε εδώ ένα μικρό οικόπεδο
- Βρίσκουμε πιο εύκολα δουλειά
- Ήρθαμε για να έχουμε δικό μας σπίτι
- Βρήκαμε φθηνά οικόπεδα και κτίσαμε σπίτι
- Εδώ μας αφήνουν τουλάχιστον να κοιμόμαστε
- Για λόγους επαγγελματικούς
- Μας είπανε ότι έχει δουλειές
- Για δουλειά
- Εδώ μ' αφήνουν να βάλω καλύβα και είναι κοντά η χωματερή
- Εδώ γεννήθηκα αλλά αν είναι για δουλειά φεύγω και αύριο πρωί
- Για να ζήσουμε καλύτερα
- Εδώ ήταν όλοι οι δικοί μου
- Για να είμαστε όλοι μαζί.

Από τα παραπάνω αποδεικνύεται αυτό που ισχυρίζεται η μοναδική σχεδόν μελέτη πριν την εφαρμογή του προγράμματος για πρώτη φορά, αυτή της ΓΓΛΕ, ότι δηλαδή η κάθε «μορφή κατοικίας των τσιγγάνων

αποτελεί τη συνιστώσα μιας πληθώρας οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων και αντανακλά το συμβιβασμό ανάμεσα στις επιθυμίες και τις ιδιαίτερες πρακτικές των τσιγγάνων από τη μία πλευρά και τις επιταγές του περιβάλλοντος από την άλλη. Στην πραγματικότητα οι περισσότεροι τσιγγάνοι υιοθετούν ή επιδιώκουν ένα μικτό τύπο κατοικίας, που διευρύνει το πλαίσιο των δυνατοτήτων και των επιλογών τους».

Επίσης, στην μελέτη για την «υπάρχουσα κοινωνικοπολιτισμική κατάσταση της τσιγγάνικης κοινότητας στην Ελλάδα» (1996-1999) σκιαγραφούνται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τσιγγάνικου πληθυσμού στην Ελλάδα τα οποία μπορεί να χρησιμεύσουν στη διαμόρφωση πολιτικής εκπαίδευσης των τσιγγανοπαιδών αλλά και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων που αφορούν τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Οι έρευνες που έγιναν σε προηγούμενες φάσεις προσδιόρισαν τους παράγοντες που παίρνουν μέρος ή επηρεάζουν την εκπαίδευση των τσιγγανοπαιδών και οι οποίοι πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση πολιτικής εκπαίδευσης. Οι παράγοντες αυτοί αφορούν τους εξής:

- ΥΠΕΠΘ
- Τσιγγάνοι-γονείς
- εκπαιδευτικοί
- κοινωνικό περιβάλλον
- μαθητές - Τσιγγάνοι και μη Τσιγγάνοι.

Τόσο στα προηγούμενα τεχνικά δελτία του έργου όσο και στο σημερινό το οποίο υλοποιείται από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, διαπιστώνεται η αλληλεξάρτηση αυτών των παραγόντων, οι οποίοι δεν φαίνεται να λειτουργούν αρμονικά δημιουργώντας, ορισμένες φορές μάλιστα, αξεπέραστα προβλήματα, τα οποία με την παρατηρούμενη έλλειψη συντονισμού εμπόδιζαν την αρμονική λειτουργία του προγράμματος.

Όσον αφορά στην εκπαίδευση των τσιγγάνων στην πλειοψηφία τους είναι αναλφάβητοι χωρίς να παραγνωρίζουν το γεγονός ότι η εκπαίδευση θα τους βοηθούσε τόσο στην οικονομική τους δραστηριότητα όσο και στην κοινωνική τους καταξίωση.

Από τους τσιγγάνους που έχουν πάει στο σχολείο η συντριπτική πλειοψηφία δεν έχει τελειώσει το δημοτικό και ένα μικρό ποσοστό έχει παρακολουθήσει μερικές τάξεις του Γυμνασίου.

Η μη φοίτηση των τσιγγάνων στο σχολείο δεν είναι, όπως αναφέρεται σε μελέτες, εκπαιδευτικό ζήτημα μόνο αλλά ο αποκλεισμός τους από το σχολείο έχει κυρίως διάσταση κοινωνική, οφειλόμενη στη στάση των μη τσιγγάνων απέναντι στους τσιγγάνους γενικά.

Τέλος, ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων είναι η μη κανονική φοίτηση και η κατά διαστήματα παρακολούθηση των μαθημάτων, που οφείλεται σε διάφορους λόγους οι οποίοι αναφέρονται εκτενώς και αναλύονται στις μελέτες που έχουν εκπονηθεί στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος.

Με βάση τα παραπάνω αλλά και λόγω της φύσης του προγράμματος ως καινοτόμου γίνεται φανερό ότι τα προβλήματα τα οποία προσπαθεί να αντιμετωπίσει δεν είναι δυνατόν να λυθούν σε περιορισμένο χρονικό διάστημα όταν μάλιστα υπάρχουν χρονίζοντα προβλήματα νοοτροπίας, κοινωνικών αντιστάσεων και στερεοτύπων, προβλήματα αναγνώρισης ταυτοτήτων. Τα προβλήματα αναγνωρίζονται από όλους τους μελετητές και τις έρευνες που έχουν γίνει στο χώρο της εκπαίδευσης των τσιγγάνων και επισημαίνεται η δυσκολία και η χρονική διάρκεια που απαιτείται μέσα από μια συστηματική, ευαισθητοποιημένη και συνειδητή παρέμβαση για να επιλυθούν τα προβλήματα αυτά. Ως εκ τούτου η συνέχιση τέτοιου είδους προγραμμάτων θεωρείται αναγκαία και επιβεβλημένη σε βάθος χρόνου έως ότου επιτευχθεί το ιδανικό αποτέλεσμά της, που είναι η φοίτηση όλων των τσιγγανοπαίδων, όπως εξάλλου και συνταγματικά προβλέπεται.

II. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η αξιολόγηση αυτού του προγράμματος θα έχει τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης «καινοτόμων» προγραμμάτων ακολουθώντας τις τρέχουσες τάσεις, έτσι όπως αυτές εμφανίζονται στη σχετική βιβλιογραφία, όσον αφορά την αξιολόγηση παρόμοιων προγραμμάτων εκπαίδευσης .

Στο πλαίσιο αυτό θα εξεταστεί η πληρότητα μεταξύ στόχων του προγράμματος και μέσων που διατέθηκαν ή χρησιμοποιήθηκαν για την επιτυχία τους.

Βασικό στοιχείο και προϋπόθεση σε αυτή τη διαδικασία αποτελεί η εξασφάλιση από την αρχή του προγράμματος σχετικών με το αντικείμενο και, κυρίως, σαφώς καθορισμένων στόχων.

Στη συνέχεια η αξιολόγηση θα εστιάσει την ανάλυση, στο πλαίσιο του προγράμματος, στις προβλεπόμενες δραστηριότητες, στο προσωπικό και στα υλικά μέσα που διατέθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στη διάρκεια του προγράμματος.

Επίσης, θα γίνει ανάλυση των δραστηριοτήτων σε σχέση με τη συμβολή τους στην επιτυχία των στόχων καθώς και εξέταση των προγραμμάτων κατάρτισης και του εκπαιδευτικού υλικού σε σχέση με την πληρότητά τους για την επιτυχία των στόχων του προγράμματος.

Σύμφωνα με την πρόταση αξιολόγησης του προγράμματος, ακολουθούν δύο αξιολογήσεις που θα παρουσιαστούν στην «ενδιάμεση» και την «τελική» έκθεση αξιολόγησης. Στη **δεύτερη έκθεση** της ενδιάμεσης αξιολόγησης, θα δοθεί βάρος στην υλοποίηση των δράσεων που προβλέπονται. Κυρίως θα εστιαστεί στην επισήμανση και καταγραφή των δυσκολιών που αντιμετωπίστηκαν στην υλοποίηση του έργου, τόσο σε θεσμικό όσο και πρακτικό επίπεδο, αφού αποτελεί και το ουσιαστικό τμήμα της αξιολόγησης του προγράμματος. Τέλος, η τρίτη **έκθεση** της

τελικής αξιολόγησης, θα περιλαμβάνει την συνολική αξιολόγηση του προγράμματος και, κυρίως, την ανάλυση των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε σχέση με τους στόχους του αλλά και τις προοπτικές του.

Η δεύτερη έκθεση αξιολόγησης (ενδιάμεση αξιολόγηση) του προγράμματος «εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο» θα περιλαμβάνει:

- Παρακολούθηση της υλοποίησης των δράσεων του προγράμματος υπό το πρίσμα της υφιστάμενης στρατηγικής των διαμορφωμένων στόχων καθώς και των υποθέσεων και παραδοχών που χρησιμοποιήθηκαν κατά το σχεδιασμό του προγράμματος.
- Εξήγηση τυχόν αποκλίσεων του προγράμματος από τους αρχικούς στόχους του, εντοπίζοντας τα αίτια που τις προκάλεσαν.
- Εκτίμηση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων από την υλοποίηση του προγράμματος και έλεγχος επιτυχίας των στόχων που έχουν τεθεί.
- Εκτίμηση των ενδιάμεσων επιπτώσεων από την εφαρμογή του προγράμματος.
- Εκτίμηση της δυνατότητας ολοκλήρωσης του έργου για τον ένα χρόνο που απομένει μέχρι τη λήξη του.
- Τέλος, η αξιολόγηση του συστήματος οργάνωσης και διοίκησης του προγράμματος.

Σύμφωνα με την πρότασή μας για την αξιολόγηση του έργου στην επόμενη φάση προβλέπεται να πραγματοποιηθεί έρευνα πεδίου με τη χρήση ειδικά διαμορφωμένου ερωτηματολογίου το οποίο θα σας υποβληθεί άμεσα και, στη συνέχεια, θα διανεμηθεί στους άμεσα εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς με την εφαρμογή-υλοποίηση του

προγράμματος. Για το λόγο αυτό θα χρειαστεί η χορήγηση στοιχείων, τα οποία βρίσκονται αυτή τη στιγμή στη διάθεση του προγράμματος, στην ομάδα αξιολόγησης προκειμένου να γίνει η επεξεργασία τους για την καταλληλότερη οργάνωση της έρευνας. Τα αποτελέσματα αυτής της επεξεργασίας καθώς και η ανάλυση των δεδομένων που θα προκύψουν από τη χορήγηση των ερωτηματολογίων θα εμφανιστούν στην δεύτερη (ενδιάμεση) έκθεση.

Επίσης στο πλαίσιο της τρίτης και τελικής έκθεσης αξιολόγησης θα γίνει πάλι έρευνα πεδίου με εργαλείο έρευνας τη «συνέντευξη» σε επιλεγμένο δείγμα των άμεσα εμπλεκόμενων με την εφαρμογή και υλοποίηση του προγράμματος για να αποτυπωθούν και τα ποιοτικά στοιχεία των απόψεων των εμπλεκόμενων στο πρόγραμμα και το οποίο θα αναδείξει και άλλες πλευρές και προβλήματα του προγράμματος αλλά και απόψεις για την καλύτερη εφαρμογή του.

ΙΙΙ. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το έργο «εκπαίδευση τσιγγανοπαίδων» είναι ένα διετές πρόγραμμα το οποίο αφορά στη δημιουργία και στη βελτίωση των προϋποθέσεων εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων. Αυτό στοχεύει τόσο στην αύξηση του αριθμού των τσιγγανοπαίδων που πηγαίνουν στο σχολείο όσο και στην αύξηση του χρόνου παραμονής τους σ' αυτό καθώς και στη βελτίωση της συχνότητας παραμονής στο σχολείο και παρακολούθησης των μαθημάτων.

Η εκπαιδευτική πραγματικότητα αντιμετωπίζει «αρνητικά» τη σχολική φοίτηση των τσιγγανοπαίδων και διαπλέκεται με την ανάπτυξη αντικινήτρων από τους γονείς, για να συνυφανθεί μια κατάσταση που αντιφάσκει στην προτεραιότητα σύγκλισης αποδεκτών από την πολιτεία και την Ευρωπαϊκή Ένωση δεικτών στο σημαντικό θέμα της εκπαίδευσης ομάδων με κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Έτσι διαπιστώνεται:

1. Απουσία επαρκούς δικτύου προσχολικής αγωγής
2. Προβλήματα στην εγγραφή των μαθητών
3. Προβλήματα στα κίνητρα των γονέων για αποστολή των παιδιών στο σχολείο
4. Καθυστέρηση σε επίπεδο διοίκησης της εκπαίδευσης στην εμπέδωση των νέων δεδομένων για τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δη των εκπαιδευτικών
5. Προβλήματα στην αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών (απουσία διαπολιτισμικής παιδαγωγικής κατάρτισης)
6. Προβλήματα στη διδακτική μεθοδολογία
7. Προβλήματα με το αποτέλεσμα της φοίτησης όταν έχουν περιοριστεί οι διαρροές (φοίτηση άνευ μαθήσεως)
8. Προβλήματα με τη στεγαστική πολιτική απέναντι στους μετακινούμενους πληθυσμούς

Στο αρνητικό «πλέγμα» που σχηματίζεται συνυπάρχουν:

- 1) Η ανεπάρκεια του δικτύου προσχολικής αγωγής που συνδέεται τόσο με τις «γεωγραφικές» δυσκολίες πρόσβασης των τσιγγανοπαίδων σε αυτό όσο και με τις ψυχολογικές αντιστάσεις της οικογένειας.
- 2) Η παράλειψη εγγραφής και υποστήριξης της φοίτησης στην υποχρεωτική εκπαίδευση που γίνεται εύκολα αποδεκτή από το εκπαιδευτικό προσωπικό και τις τοπικές αρχές.
- 3) Η βιωματική αποξένωση των γονέων από το εκπαιδευτικό σύστημα, οι οικονομικές δαπάνες που συνεπάγεται η σχολική φοίτηση και η υποστήριξή της, όταν μάλιστα αυτή απαιτεί την προσωπική τους εμπλοκή όλα αυτά δημιουργούν τη βάση ώστε οι γονείς να «διαφεύγουν» τη φοίτηση πολύ περισσότερο όταν η παραμονή τους στο σπίτι λειτουργεί ποικιλότροπα προς την κατεύθυνση εξυπηρέτησης βιοτικών αναγκών.
- 4) Η παραδοχή ότι οι μαθητές «πρέπει» αυτονόητα να είναι πελάτες του σχολείου, οι εκπαιδευτικοί αυτόματα καλούνται να διεκπεραιώσουν τη μάθηση ακολουθώντας.

Οι έμμεσοι ωφελούμενοι από την υλοποίηση του έργου είναι οι μαθητές εν γένει, οι γονείς, το διοικητικό προσωπικό και στελέχη της εκπαίδευσης, το προσωπικό παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και τα μέλη της τοπικής αυτοδιοίκησης, όσοι πρόκειται να επιμορφωθούν προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που κατά κανόνα προέρχονται από φοβίες σχετιζόμενες με την άγνοια γύρω από διάφορα θέματα, ανάμεσα στα οποία και θέματα ιστορίας, πολιτισμού, επαγγελματικής κατάστασης, υγείας και κουλτούρας των Τσιγγάνων στην Ελλάδα.

Στα πλαίσια του έργου προβλέπονται δράσεις με στόχο την ενίσχυση των σχολείων με προγράμματα καινοτόμων παρεμβάσεων και ειδικά επιμορφωμένων εκπαιδευτικών στα οποία θα διευκολύνεται η σχολική ένταξη των παιδιών. Προβλέπεται επίσης η δημιουργία δικτύου τοπικών συνεργατών με στόχο την άμεση συνδρομή και διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας και τοπικής κοινωνίας, καθώς και των Σχολείων Εφαρμογής μεταξύ τους.

Τέλος, περιέχονται δράσεις ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών, των σχολικών συμβούλων, των στελεχών διοίκησης της εκπαίδευσης, των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης, των γονέων των παιδιών, καθώς και της κοινής γνώμης. Η ενίσχυση των παρεμβάσεων του έργου στον πληθυσμό - στόχο επιχειρείται με συνοδευτικό μέτρο την εφαρμογή καινοτόμου εκπαιδευτικού υλικού.

Σκοπός και στόχοι του έργου

Το έργο στοχεύει στην αρμονική ένταξη των μαθητών με ρόμικη καταγωγή στο εκπαιδευτικό σύστημα, τη διασφάλιση της αποδοχής των παιδιών αυτών από το εκπαιδευτικό προσωπικό, τους γονείς και την ευρύτερη κοινότητα, την παροχή στους εκπαιδευτικούς εξειδικευμένης ενημέρωσης, κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού, την υποστήριξη των οικογενειών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ώστε να είναι σε θέση να βοηθήσουν αποτελεσματικά τα παιδιά τους και τέλος, την ευαισθητοποίηση της διοικητικής μηχανής της εκπαίδευσης.

Ο βασικός σκοπός του προγράμματος είναι η προσέλκυση των τσιγγανόπαιδων στο σχολείο, που σημαίνει αύξηση του αριθμού των τσιγγανόπαιδων που πηγαίνουν στο σχολείο, καθώς και αύξηση του χρόνου παραμονής τους σ' αυτό και παράλληλα μείωση της εγκατάλειψης σε ηλικία εκπαίδευσης.

Ο βασικός σκοπός του προγράμματος υλοποιείται μέσα από τρεις επιμέρους στόχους.

- Βελτίωση των συνθηκών για τη προσέλκυση των τσιγγανόπαιδων στο σχολείο και την παραμονή τους τουλάχιστον στον κύκλο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Βελτίωση της απόδοσης των μαθητών/τσιγγάνων μέσα από τη μεταβολή - τροποποίηση παιδαγωγικών διαδικασιών και προϊόντων σχετικών με την εκπαίδευση και κοινωνικοποίηση των τσιγγάνων.

- Αλλαγή της νοοτροπίας των δασκάλων που έχουν στις τάξεις τους τσιγγανόπαιδα, καθώς και των τσιγγάνων γονέων απέναντι στο σχολείο και γενικότερα τη μόρφωση των παιδιών τους.

Οι στόχοι του προγράμματος εξειδικεύονται σε ενδιάμεσους στόχους που πηγάζουν από το τεχνικό δελτίο του προγράμματος και παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Συγκεκριμένα οι ενδιάμεσοι στόχοι για το σύνολο του έργου ήταν συναφείς με τον επιδιωκόμενο σκοπό μεν, από την σταδιακή επιτυχία των οποίων εξαρτιόταν δε, η επιτυχία των τελικών στόχων του έργου.

Στους ενδιάμεσους στόχους του έργου περιλαμβάνονται:

- Μελέτη της υπάρχουσας κοινωνικο-πολιτισμικής και κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης των Ρομ στη χώρα μας.
- Ανίχνευση των μηχανισμών διατήρησης της τσιγγάνικης ταυτότητας μέσα στο χρόνο
- Διερεύνηση των κρίσιμων παραμέτρων (παιδαγωγικών, κοινωνικών, ψυχολογικών) οι οποίες παρεμβάλλονται στην εκπαίδευση των τσιγγανόπαιδων
- Διερεύνηση του αξιακού συστήματος της οικογένειας Ρομ σε σύγκριση με το αξιακό σύστημα που εκπροσωπεί το επίσημο σχολείο
- Συστηματική μελέτη των αιτιών που προκαλούν την ουδέτερη έως και αρνητική στάση των γονέων τσιγγάνων απέναντι στο σχολικό θεσμό
- Συγκρότηση πλήρους «ντοσιέ» επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού γύρω από ζητήματα γλωσσικής χρήσης στους Ρομ
- Ενημέρωση των τσιγγάνων για τα δικαιώματά τους στην εκπαίδευση και τις υποχρεώσεις του σχολικού θεσμού απέναντί τους

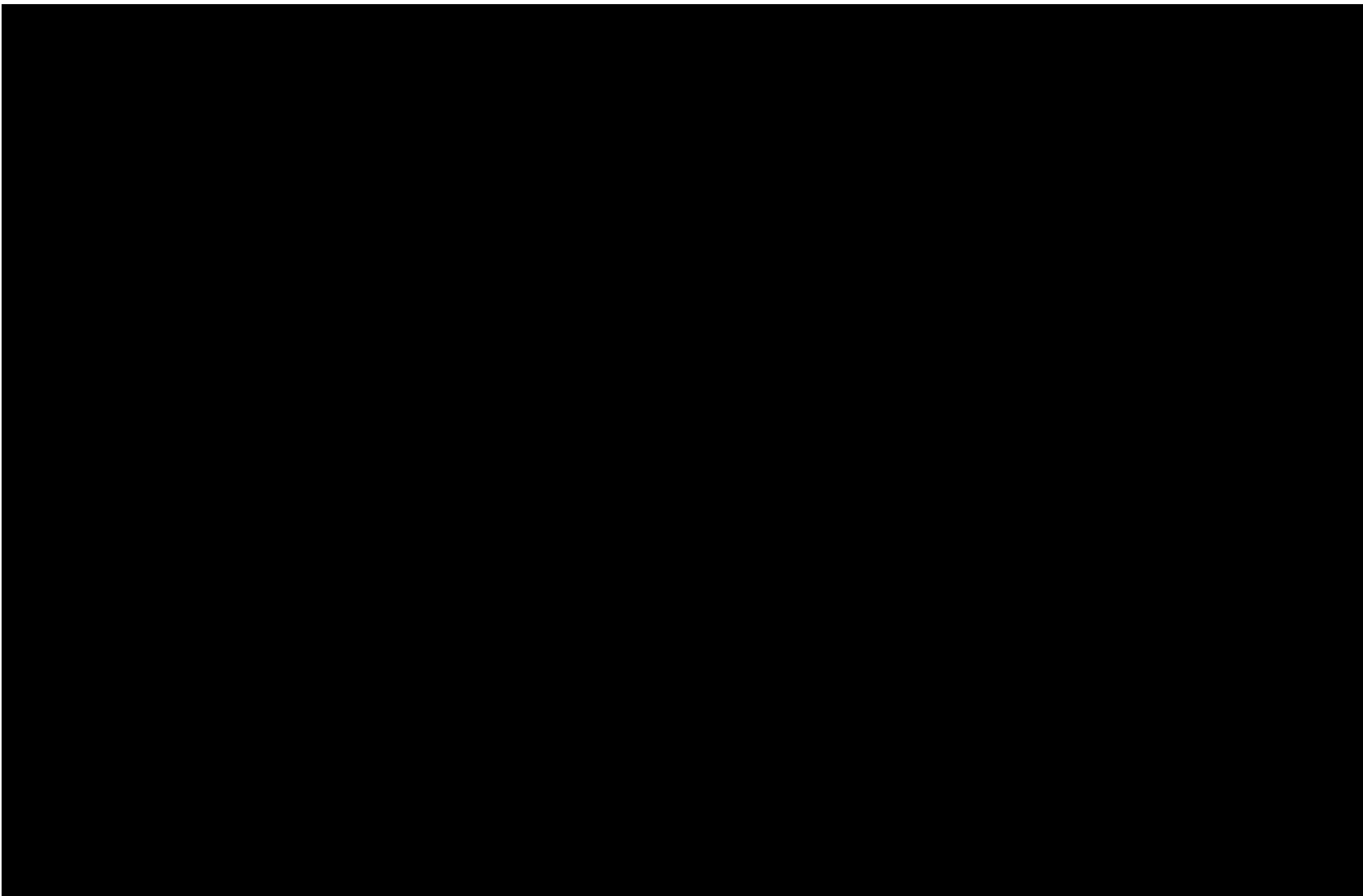
- Συλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση του υπάρχοντος πληροφοριακού εκπαιδευτικού και διδακτικού υλικού του σχετικού με την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων
- Επεξεργασία ειδικών αναλυτικών προγραμμάτων για τη διδασκαλία σε τσιγγανόπαιδες
- Αλφαριθμητισμός των Ρομ με εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων με κατάρτιση σε μορφές παραδοσιακής μουσικής.
- Συγκρότηση μεθόδου διδασκαλίας της Ελληνικής σε δίγλωσσους μαθητές
- Δοκιμαστική εφαρμογή του διδακτικού υλικού μέσω πιλοτικών προγραμμάτων
- Ειδική κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών γύρω από την επικοινωνία, τον πολιτισμό και την προσωπικότητα των αποδεκτών της διδασκαλίας (τσιγγανόπαιδες) τη φύση, την έκταση και τα όρια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τη μεθοδολογία διδασκαλίας σε μικτά, από πλευράς πολιτισμικής ταυτότητας, τμήματα μαθητών
- Συγκρότηση κριτηρίων για την επιλογή και διάταξη του υλικού της γλωσσικής διδασκαλίας σε τμήματα τσιγγανοπαίδων, η παραγωγή διδακτικού υλικού και η συγκρότηση μιας μεθόδου διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας (βελτίωση της γλωσσικής επάρκειας των τσιγγανοπαίδων στην ελληνική γλώσσα).

Συνάφεια στόχων – μέτρων

Με δεδομένο ότι οι δράσεις του προγράμματος παραμένουν σε όλη τη διάρκειά του ουσιαστικά οι ίδιες καθώς επίσης και οι σχετικοί στόχοι της κάθε δράσης, το πρόγραμμα παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο χαρακτήρα και η υλοποίησή του φαίνεται να επιτυγχάνει τους στόχους που έχουν τεθεί από την αρχή.

Από την ανάλυση των ενδιάμεσων στόχων και των ενεργειών κάθε δράσης του έργου φαίνεται να υπάρχει πλήρης αντιστοιχία μεταξύ τους.

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται η συνάφεια των επιμέρους ενεργειών των δράσεων με τους στόχους του προγράμματος που αντιστοιχούν τόσο στο πρώτο όσο και στο δεύτερο και τρίτο έτος εφαρμογής ταυτόχρονα.

Στον πίνακα αυτόν διαπιστώνεται ότι οι δράσεις επιδρούν στην υλοποίηση περισσότερων στόχων και κάνουν την υλοποίηση του προγράμματος περισσότερο αποτελεσματική. Οι περισσότερες ενέργειες συμβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στους βασικούς στόχους του προγράμματος που είναι η αύξηση της προσέλευσης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο, η βελτίωση της απόδοσης και της γλωσσικής επάρκειάς τους με τη δημιουργία νέων προγραμμάτων και βοηθημάτων, καθώς και η αλλαγή της νοοτροπίας των δασκάλων μέσα από ειδική επιμόρφωση.

Πέραν της ποιοτικής βελτίωσης στην εφαρμογή των δράσεων και των ενεργειών αυτήν την περίοδο υπάρχει και ποσοτική βελτίωση με την επέκταση της εφαρμογής του έργου και σε άλλους νομούς της χώρας και σε ένα πλαίσιο δημιουργίας μόνιμης δομής μέσω της προσπάθειας να δημιουργηθεί ένα δίκτυο ατόμων που θα βοηθήσουν αποτελεσματικά στην υλοποίηση του έργου.

Η πυκνότητα του παραπάνω πίνακα δηλώνει και την αρτιότητα σωστό προγραμματισμό του έργου αλλά και την συνάφεια μεταξύ των δράσεων και των στόχων του προγράμματος. Παράλληλα, ο μεγάλος βαθμός της συνάφειας μεταξύ δράσεων και στόχων φαίνεται από την μεγάλη αντιστοιχία και δείχνει την αλληλεξάρτηση των δράσεων και στοχεύει στην ολοκληρωμένη προσέγγιση του προβλήματος της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων.

Δομή του έργου

Όπως περιγράφεται στο τεχνικό δελτίο, περιλαμβάνονται δώδεκα δράσεις που απευθύνονται σε αντίστοιχους στόχους του προγράμματος.

Συγκεκριμένα παρουσιάζεται στη συνέχεια η εξειδίκευση του προγράμματος εφαρμογής το οποίο διαρθρώνεται ως εξής:

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΔΡΑΣΗΣ
1	ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ
2	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ
3	ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
4	ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
5	ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
6	ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
7	ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
8	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ
9	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
10	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
11	ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)
12	ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Στη συνέχεια παρουσιάζεται αναλυτικά η δομή του προγράμματος όπως προκύπτει από το τεχνικό του δελτίο:

1. Διοίκηση και εποπτεία του έργου

Η δράση περιλαμβάνει:

1 Συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων φορέων και κεντρική διοίκηση του Έργου Πρόκειται για αρμοδιότητα του Επιστημονικού Υπευθύνου, ο οποίος έχει και τη συνολική επιστημονική ευθύνη του εγχειρήματος.

2 Συγκρότηση και λειτουργία Μονάδας Γραμματειακής, Διοικητικής και Τεχνικής υποστήριξης του έργου

2.1 Μονάδα Γραμματειακής κ Διοικητικής Παρακολούθησης του Έργου.

Για την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν από την εκτέλεση του φυσικού αντικειμένου του Έργου σε εθνικό επίπεδο πρόκειται να συγκροτηθεί ομάδα γραμματειακής και διοικητικής υποστήριξης του έργου.

Στις αρμοδιότητες της ομάδας ανήκουν (ενδεικτική παρουσίαση):

1. Τήρηση πρωτοκόλλου αλληλογραφίας (συμβατικής και ηλεκτρονικής)

2. Επικοινωνία με Υπευθύνους Υποέργων, Περιφερειακούς Υπεύθυνους, Ειδικούς Συνεργάτες (π.χ. νομικούς, ειδικούς επιστήμονες), Συνεργάτες Δικτύου, και Στελέχη Εκπαίδευσης

3. Συλλογή και αρχειοθέτηση παραδοτέου υλικού

4. Επαφές με εκπροσώπους του τύπου, αποδελτίωση τύπου

5. Συγκέντρωση και προώθηση δεδομένων που αφορούν τις δράσεις του προγράμματος προς τους ενδιαφερόμενους φορείς

6. Επιμέλεια πρακτικών συνεδρίων, ημερίδων, συναντήσεων εργασίας.

7 Διαχειριστική παρακολούθηση του Έργου σε συνεργασία με την Επιτροπή Ερευνών

2.2 Μονάδα Τεχνικής Υποστήριξης κ Στατιστικής Εξυπηρέτησης. Για την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν από την εκτέλεση του φυσικού αντικειμένου του έργου σε εθνικό επίπεδο πρόκειται να συγκροτηθεί ομάδα τεχνικής υποστήριξης του έργου. Ενδεικτικά στις αρμοδιότητες της ομάδας ανήκουν η δημιουργία, λήψη, επεξεργασία κ διάχυση διαδραστικού υλικού (από όλους τους εμπλεκόμενους προς όλους τους στόχους) με κάθε πρόσφορο ψηφιακό μέσο (τηλεδιασκέψεις, DVDs, κ.τ.ό), η τεχνική υποστήριξη του εξοπλισμού και η στατιστική εξυπηρέτηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων ή προσώπων (άμεσα ή έμμεσα) Π.Ε.1.3 Λειτουργία διευρυμένου Οργάνου Επιστημονικής Παρακολούθησης του Έργου και Παρακολούθησης των Επιμέρους Δράσεων Το Διευρυμένο Όργανο Επιστημονικής Παρακολούθησης το Η δράση 1 ουσιαστικά αφορά στη δημιουργία ή και στη διεύρυνση της υποδομής για την καλύτερη και αρτιότερη υλοποίηση του προγράμματος.

2. Εξοπλισμός

Η δράση περιλαμβάνει:

2.1 Ανάπτυξη αναγκαίων υποδομών για την αποτελεσματική εφαρμογή των δράσεων του Έργου.

Στα πλαίσια του συγκεκριμένου Π.Ε. προβλέπονται ενέργειες ανάπτυξης των απαραίτητων υποδομών σε εξοπλισμό, λογισμικό και υλικό:

- Προμήθεια ηλεκτρονικών υπολογιστών
- Προμήθεια φορητών υπολογιστών με έγκριση της διαχειριστικής αρχής

- Προμήθεια περιφερειακών συσκευών (multimedia, projectors, εκτυπωτές)
- Προμήθεια φωτοτυπικών
- Προμήθεια μουσικών οργάνων
- Προμήθεια χειραπτικών και εποπτικών υλικών
- Προμήθεια γενικού κ ειδικού λογισμικού,
- Προμήθεια σχετικής βιβλιογραφίας.

3. Επιμορφωτικές παρεμβάσεις

Η δράση περιλαμβάνει:

3.1 Σχεδιασμός Στρατηγικής Επιμόρφωσης με στόχο τη διασφάλιση της μέγιστης αποτελεσματικότητας των επιμορφωτικών παρεμβάσεων.

Ο σχεδιασμός των επιμορφωτικών παρεμβάσεων είναι στην αρμοδιότητα του Υπευθύνου του Υποέργου 3. Ο Υπεύθυνος του Υποέργου, έχει την ευθύνη σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης καλής εκτέλεσης όλων των επιμορφωτικών παρεμβάσεων.

Η θεματολογία των επιμορφωτικών παρεμβάσεων μπορεί να περιλαμβάνει ενδεικτικά τα παρακάτω:

-Προσδιορισμός και θεωρητική κατάρτιση της διαπολιτισμικότητας, με έμφαση στην περίπτωση του τσιγγάνικου πληθυσμού. Απώτερος στόχος θα είναι η κατάρτιση στερεοτύπων που οδηγούν στην περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό των τσιγγάνων μαθητών.

-Ενίσχυση των παιδαγωγικών κ διδακτικών εφοδίων που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται στα σχολεία που έχουν επιλεγεί. Βελτίωση του βαθμού διοικητικής ετοιμότητας για τα στελέχη εκπαίδευσης στις περιοχές παρέμβασης.

-Καλές πρακτικές εφαρμογής του διδακτικού υλικού, με έμφαση στη συμμετοχή των επιμορφούμενων σε συναντήσεις εργασιακού χαρακτήρα.

-Βελτίωση της θεωρητικής και συμβουλευτικής υποδομής των επιμορφούμενων σε ζητήματα ψυχοκοινωνικής στήριξης των μαθητών.

3.2 Εκπόνηση Οδηγού Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Από τον Επιστημονικό Υπεύθυνο του Έργου θα ανατεθεί η εκπόνηση του Οδηγού Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών, καθώς και η επικαιροποίησή του, εφόσον υπάρξει σχετική ανάγκη.

3.3 Σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών εκπαίδευσης σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης κ σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις. Προβλέπονται 8 ειδικά Σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών εκπαίδευσης σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης κ σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης

3.4 Σεμινάρια επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε περιοχές με σχολεία στα οποία υπάρχουν υψηλές συγκεντρώσεις του πληθυσμού-στόχου. Προβλέπονται 1 σεμινάριο ανά νομό και 1 σεμινάριο αποτίμησης ανά περιφέρεια.

3.5 Ενδοσχολική επιμόρφωση. Προβλέπονται 170 Σεμινάρια ενδοσχολικής επιμόρφωσης.

4. Επιλογή, επιμέλεια και συγγραφή εκπαιδευτικού υλικού

Η δράση περιλαμβάνει:

4.1. Επιλογή, επιμέλεια, συγγραφή εκπαιδευτικού υλικού από το υλικό των προγραμμάτων της Ενέργειας (νεοπαραγόμενο ή ήδη υπάρχον).

Το βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό, θα καλύπτει κυρίως την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Θα αναπτυχθούν μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης της χρήσης του υλικού από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, γεγονός που ενδεχομένως οδηγήσει σε βελτιωτικές παρεμβάσεις.

5. Αναπαραγωγή και διακίνηση εκπαιδευτικού υλικού

Η δράση περιλαμβάνει:

5.1 Ενέργειες αναπαραγωγής και διακίνησης του εκπαιδευτικού υλικού.

Οι επιμέρους δράσεις περιλαμβάνουν:

- φιλολογική επιμέλεια,
- ηλεκτρονική επεξεργασία,
- εικονογράφηση,
- προεκτύπωση για τις ανάγκες της πιλοτικής εφαρμογής,
- εκτύπωσης,
- αναπαραγωγής και διακίνησης του υλικού.

6. Ενισχυτική διδασκαλία

Η δράση περιλαμβάνει:

6.1 Επιλογή Σχολικών Μονάδων Παρέμβασης [Προσχολική, Πρωτοβάθμια κ Δευτεροβάθμια].

Η επιλογή των Σχολικών Μονάδων Παρέμβασης θα πραγματοποιηθεί με κριτήριο τις συγκεντρώσεις πληθυσμού - στόχου. Με βάση τα στοιχεία απογραφής του πληθυσμού από την

προηγούμενη φάση του Έργου εκτιμάται ότι θα επιλεγούν 170 περίπου Σχολικές Μονάδες Παρέμβασης του Προγράμματος. Εκτός από τις σχολικές μονάδες παρέμβασης δυνατότητα συμμετοχής στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας θα έχουν και οι μαθητές Σχολικών Μονάδων Παρακολούθησης.

6.2 Λειτουργία Τμημάτων Ενισχυτικής Διδασκαλίας.

Στις Σχολικές Μονάδες Παρέμβασης προβλέπεται να λειτουργήσουν Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας για τη Γλώσσα και τα Μαθηματικά με παράλληλη έμφαση στην ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά της ομάδας - στόχου.

Στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας θα μετέχουν (εθελοντικά) τόσο μαθητές της οικείας σχολικής μονάδας, όσο και όμορων Σχολικών Μονάδων Παρακολούθησης. Προβλέπονται 10 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα ανά Τμήμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας.

6.3 Λειτουργικά έξοδα των σχολικών μονάδων των τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας (συμφωνητικό με σχολικές επιτροπές - ανάλυση δαπανών).

7. Ενδοσχολικές παρεμβάσεις

Η δράση περιλαμβάνει:

7.1 Επιλογή Σχολικών Μονάδων για την ίδρυση Εργαστηρίων Δημιουργικής Απασχόλησης Μαθητών (ΕΔΑΜ) Τα Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης των Μαθητών ιδρύονται κυρίως στις Σχολικές Μονάδες Παρέμβασης του Προγράμματος.

7.1.1 Λειτουργία των Ε.Δ.Α.Μ. Τα ΕΔΑΜ λειτουργούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και το καλοκαίρι παρέχεται η δυνατότητα ισοστάθμισης και προετοιμασίας των μαθητών του πληθυσμού στόχου και όχι μόνο. Πέρα από τη στέγαση των Τμημάτων

Ενισχυτικής Διδασκαλίας τα ΕΔΑΜ θα στεγάσουν τμήματα μουσικής διδασκαλίας, καθώς και τμήματα εξοικείωσης με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Ο εξοπλισμός των ΕΔΑΜ παρέχεται από το Πρόγραμμα και οι χώροι διατίθενται από τις σχολικές μονάδες. Τα λειτουργικά έξοδα, τα αναλώσιμα καθώς και κάθε σχετική με τη λειτουργία του ΕΔΑΜ δαπάνη επιβαρύνουν επίσης το Πρόγραμμα.

7.2 Επιλογή και εκτέλεση έργου 170 Συνεργατών σε επίπεδο Σχολικής Μονάδας. Προβλέπεται η επιλογή 170 συνεργατών σε επίπεδο σχολικής μονάδας. Σε κάθε σχολική μονάδα παρέμβασης προβλέπεται ειδικός συνεργάτης ο οποίος θα έχει την ευθύνη υποστήριξης και ενίσχυσης των εγγραφών, παρακολούθησης της σχολικής διαδρομής ατόμων του πληθυσμού-στόχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Η επιλογή του συνεργάτη θα γίνεται σε συνεργασία της διεύθυνσης του σχολείου, του περιφερειακού υπευθύνου και του υπευθύνου του Υποέργου 7.

7.3 Παρακολούθηση και στήριξη των μαθητών κατά τη διαδικασία της εγγραφής σε νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία και στήριξή τους για την αποτροπή διαρροών στο πρώτο κρίσιμο διάστημα. Προβλέπεται η πρόσληψη 90 περίπου συνεργατών δικτύου (βλ. σχετικά και Υποέργο Δικτύωσης). Ο συντονισμός και η λειτουργία των ΕΔΑΜ (όπου προβλέπονται), καθώς και η στήριξη των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων του Προγράμματος σε επίπεδο περιφέρειας, νομού και κυρίως σχολικής μονάδας, θα είναι αρμοδιότητα της διεύθυνσης του σχολείου, του περιφερειακού υπευθύνου και του υπευθύνου έργου του υποέργου 7.

8. Ευέργειες δικτύωσης

Η δράση περιλαμβάνει:

8.1 Ανάπτυξη κ Διεύρυνση του Δικτύου Συνεργατών.

Οι Συνεργάτες Δικτύου αποτελούν τον ιστό του Προγράμματος στο πεδίο αναφοράς. Επιλέγονται με απόφαση του Επιστημονικού Υπευθύνου. Κάθε συνεργάτης έχει στην ευθύνη του μία έως δύο σχολικές μονάδες παρέμβασης του Προγράμματος και μια σειρά σχολικών μονάδων παρακολούθησης. Μετά την επικαιροποίηση των δεδομένων αναφορικά με τη διασπορά του πληθυσμού-στόχου θα γίνει και η «χρέωση» των σχολικών μονάδων. Προβλέπονται 90 περίπου συνεργάτες (1 συνεργάτης ανά 2 σχολικές μονάδες με εξαιρέσεις για τις σχολικές μονάδες με μικρό ή μεγάλο αριθμό ατόμων πληθυσμού-στόχου). Στις αρμοδιότητες των μελών του δικτύου ανήκουν η καταγραφή, παρακολούθηση και στήριξη των μαθητών με στόχο την αποτροπή διαρροών, ιδιαίτερα στο πρώτο κρίσιμο διάστημα της φοίτησης, η διαμεσολάβηση ανάμεσα στο σχολείο, την οικογένεια, τους θεσμούς τοπικής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και τους Περιφερειακούς Συνεργάτες. Οι συνεργάτες αυτοί θα προέρχονται από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και θα καλύπτουν τις ειδικότητες που είναι σχετικές με την υλοποίηση του έργου. Π.Ε.

8.2 Διαμεσολάβηση ανάμεσα στο σχολείο, την οικογένεια, τους θεσμούς τοπικής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και τις κεντρικές υπηρεσίες του ΥΠΕΠΘ με στόχο την ακώλυτη εγγραφή και φοίτηση τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Το συγκεκριμένο Π.Ε. είναι αρμοδιότητα των Περιφερειακών Συνεργατών και των Συνεργατών Δικτύου. Το έργο τους συνδράμουν (εάν χρειαστεί) νομικοί συνεργάτες.

8.3 Επιλογή και αξιοποίηση τσιγγάνων διαμεσολαβητών.

9. Ενέργειες διάχυσης αποτελεσμάτων, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης

Η δράση περιλαμβάνει:

- 9.1 Ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας Προβλέπονται περίπου 20 Ημερίδες Ευαισθητοποίησης της εκπαιδευτικής κοινότητας
- 9.2 Ευαισθητοποίηση τοπικής κοινωνίας Προβλέπονται 20 Ημερίδες Ευαισθητοποίησης των γονέων και της τοπικής κοινωνίας
- 9.3 Στοχευμένες παρεμβάσεις ευαισθητοποίησης των τοπικών κοινωνιών και δράσεις δημοσιότητας του προγράμματος σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Εκτιμάται ότι θα επιχειρηθούν 10 τουλάχιστον στοχευμένες παρεμβάσεις σε περιοχές με ιδιαίτερα προβλήματα. Ενδεικτικά αναφέρονται επαφές με Δημοτικά Συμβούλια, Μητροπόλεις, κ.τ.ό.
- 9.4 Ανάπτυξη Δικτύου Συνεργασίας με τους συλλογικούς φορείς των Τοιγγάνων
- 9.5 Ανάπτυξη δικτύων επικοινωνίας ανάμεσα στα σχολεία παρέμβασης και τον ISOCRATES, με έμφαση στους μηχανισμούς διάχυσης της πληροφορίας
- 9.6 Επιστημονικές συναντήσεις. Προβλέπεται η πραγματοποίηση 7 Επιστημονικών συναντήσεων στο Βόλο
- 9.7 Πολιτιστικές Εκδηλώσεις Προβλέπεται η πραγματοποίηση 3 Μουσικών Εκδηλώσεων με συμμετοχή μαθητών των μουσικών εργαστηρίων, καθώς και 40 εκδηλώσεις για την παρουσίαση του Έργου (1 ανά νομό
- 9.8 Συνεντεύξεις Για τις ανάγκες ενημέρωσης και διάχυσης των αποτελεσμάτων προβλέπονται συνεντεύξεις στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο.

9.9 Άρθρα (Περιοδικά στην Ελλάδα κ το Εξωτερικό) Προβλέπονται 8 τουλάχιστον ειδικά άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά με περιεχόμενο σχετικό με την υλοποίηση του Έργου.

9.10 Ενημερωτικά Φυλλάδια Προβλέπεται η έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων: στα Ελληνικά και στα Αγγλικά, εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο καθώς και 1 τεύχος αποτίμησης (τον Ιούνιο του 2007). Προβλέπεται επίσης η έκδοση 2 τευχών με στατιστικά στοιχεία (1 στα ελληνικά, 1 στα αγγλικά) .

9.11 Αφίσες Προβλέπεται η έκδοση και κυκλοφορία 32 περίπου αφισών.

9.12 Μετακινήσεις συντελεστών έργου (υπεύθυνος έργων/υποέργων, περιφερειακοί υπεύθυνοι, κατά τόπους συνεργάτες κ.λ.π.)

10. Εξωτερική αξιολόγηση

Η δράση περιλαμβάνει:

10.1 Δράση Εξωτερικής Αξιολόγησης του Έργου Η αξιολόγηση του έργου πρέπει να αφορά: α) Στην εξέταση των στόχων και των στρατηγικών του Προγράμματος, τη διερεύνηση των αναγκών του πληθυσμού-στόχου, εφόσον αυτό απαιτείται, τη βιβλιογραφική καταγραφή, την ανάλυση των ευρύτερων εκπαιδευτικών πολιτικών μέσα στις οποίες εντάσσεται το Πρόγραμμα, καθώς και την καταγραφή των αναμενόμενων δυσκολιών και θεσμικών εμποδίων. β) Την επισκόπηση παρόμοιων προγραμμάτων και πρακτικών και τη διάγνωση των περιορισμών που θέτουν οι αντικειμενικές συνθήκες υλοποίησης του Προγράμματος (κοινωνικό - θεσμικό και σχολικό πλαίσιο από την πλευρά της περιβάλλουσας κοινωνίας, καθώς και οικογενειακό και πολιτισμικό πλαίσιο από την πλευρά των Τσιγγάνων). γ) Την εξέταση της πορείας του Προγράμματος ως προς την υλοποίηση των στόχων του, την καταγραφή προβλημάτων και δυσκολιών, καθώς και τη διερεύνηση των σχέσεων που

αναπτύσσονται μεταξύ των συντελεστών του. δ) Την εκτίμηση και ερμηνεία των προϊόντων και των αποτελεσμάτων του Προγράμματος. Ιδιαίτερη σημασία έχει η εξέταση των ευρύτερων επιπτώσεων και των ενδεχόμενων πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων. Ενδεικτικοί δείκτες αξιολόγησης που μπορεί να χρησιμοποιηθούν είναι και οι εξής: Επωφελούμενοι: Μέλη των ομάδων-στόχων του Προγράμματος, τα οποία θα ωφεληθούν άμεσα από την επιτόπου εφαρμογή της καινοτομίας και γενικότερα από τις δράσεις του Προγράμματος (εκπαιδευτικοί, μαθητές), καθώς και τα σχολεία που εμπλέκονται άμεσα στο Πρόγραμμα. Διάδοση: Δραστηριότητες μέσω των οποίων ο φορέας υλοποίησης του Προγράμματος (και οι συνεργαζόμενοι εταίροι) ενημερώνουν για τα αποτελέσματα του Προγράμματος, το αντικείμενο και τη συνάφεια της καινοτομίας, καθώς και τα τυχόν προβλήματα που σχεδιάστηκαν για να στηρίξουν την υιοθέτηση και την υλοποίηση του. Καινοτομία: Προσέγγιση, μέθοδος ή εργαλείο που θα αναπτυχθεί και θα δοκιμαστεί.

11. Ανάπτυξη, φιλοξενία και συντήρηση δικτυακού τόπου

Η δράση περιλαμβάνει:

11.1 Ανάπτυξη, φιλοξενία και συντήρηση δικτυακού κόμβου.

12. Συνοδευτικές ενέργειες

Η δράση περιλαμβάνει:

12.1 Σχεδιασμός και ανάπτυξη Βάσεων Δεδομένων και Δικτυακών Τεχνολογιών για την υποστήριξη των δράσεων του προγράμματος. Προβλέπονται:

12.1.1 Βάσεις Δεδομένων

12.1.2 Επικαιροποίηση και εμπλουτισμός του Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (GIS) Όλα τα παραπάνω θα εκτελεσθούν από αναδόχους ειδικών διαγωνισμών.

12.2 Σχέδιο αξιοποίησης του Εκπαιδευτικού Υλικού. Για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού, προτείνεται η εκπόνηση σχεδίου αξιοποίησης του υλικού, ενέργεια η οποία θα ανατεθεί σε ειδική ομάδα συνεργατών αποτελούμενη από τρία άτομα.

12.3 Χαρτογράφηση καταυλισμών σε εθνικό επίπεδο. Κρίνεται αναγκαία η χαρτογράφηση των καταυλισμών τσιγγάνων σε εθνικό επίπεδο από ειδική ομάδα συνεργατών.

12.4 Ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών με ακαδημαϊκούς φορείς του εξωτερικού που έχουν αποδεδειγμένη εμπειρία στο συγκεκριμένο θεματικό αντικείμενο.

Προϋπολογισμός – χρονοδιάγραμμα

Το πρόγραμμα που υλοποιήθηκε την περίοδο 2006 - 2007 και χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ).

Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ανέρχεται σε € 5.307.351 και κατανέμεται ως ακολούθως: € 331.195 το 2006 και € 4.976.156 το 2007.

Το χρονοδιάγραμμα του έργου όπως αποτυπώθηκε στο εγκεκριμένο Τεχνικό Δελτίο Έργου, παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα.

A/A	Τίτλος Δράσης	2006	2007	2008	Αρχή	Τέλος	Προϋπολογισμός
1.	ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	1.473.556
2.	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	214.285
3.	ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	200.720
4.	ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	☐ ☐ ☐ ☒	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	84.500
5.	ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	142.857
6.	ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	878.443
7.	ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	268.680
8.	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ	☐ ☐ ☐ ☒	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	1.544.400
9.	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	321.350
10.	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐			39.809
11.	ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)	☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	28.751
12.	ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	☐ ☐ ☐ ☒	☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐	20/03/2006	31/07/2007	110.000

IV. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Πεδίο εφαρμογής

Το πρόγραμμα, έχοντας ως χρόνο έναρξης της 1^{ης} φάσης εφαρμογής του το 1997, βρίσκεται πλέον στην 3^η φάση εφαρμογής του, και συγκεκριμένα στο 1^ο έτος εφαρμογής της 3^{ης} φάσης. Η ομάδα αξιολόγησης καλείται να αξιολογήσει τις δράσεις των υποέργων στη διάρκεια του 1^{ου} αυτού έτους εφαρμογής [δεν περιλαμβάνεται η επέκταση του χρόνου υλοποίησης μέχρι το τέλος του 2007 και προφανώς το καλοκαίρι του 2008 που αποτελεί και την καταληκτική ημερομηνία υλοποίησης].

Η υλοποίηση αυτού του προγράμματος βρίσκεται σε μια φάση που είναι καθαρά «εξελικτική»,. Έχει λάβει υπόψη της τις δύο προηγούμενες φάσεις, και βρίσκεται στο 1^ο έτος ουσιαστικά της 3^{ης} φάσης. Εκείνο το οποίο θα πρέπει να σημειωθεί είναι ότι έχουν ληφθεί υπόψη και αξιοποιηθεί οι εμπειρίες και τα αποτελέσματα των μελετών των δύο προηγούμενων φάσεων εφαρμογής του προγράμματος και κυρίως των ερευνών που διεξήχθησαν ιδιαίτερος κατά την πρώτη φάση εφαρμογής του -γιατί οι περισσότερες έρευνες έγιναν στην πρώτη φάση του προγράμματος- την επιστημονική ευθύνη του οποίου είχε ο Καθ. Α. Γκότοβος. Επί της ουσίας γίνεται μια επέκταση ως και εμπάθυνση στον τρόπο με τον οποίο το πρόγραμμα παρεμβαίνει σ' αυτή την ομάδα του πληθυσμού.

Σε αυτή τη φάση εφαρμογής διαπιστώνεται ότι το πρόγραμμα έχει αξιοποιήσει την εμπειρία των προηγούμενων ετών και αυτό φαίνεται τόσο στον σχεδιασμό του όπως εντοπίστηκε παραπάνω από την συνάφεια των στόχων με τα μέτρα και τις δράσεις του προγράμματος, όσο και από την αξιοποίηση των εμπειριών αλλά και ατόμων που συμμετείχαν σε προηγούμενες φάσεις του. Αυτό είχε ως συνέπεια την μείωση στο ελάχιστο του χρόνου αδράνειας από τη μετάβαση από την μια φάση στην

άλλη αφότου άλλαξε ο φορέας εφαρμογής. Σ' αυτή τη φάση εντοπίστηκαν καλύτερα και με μεγαλύτερη σαφήνεια οι στόχοι του έργου και, με μικρές αλλά ουσιαστικές παρεμβάσεις - τροποποιήσεις, επιτυγχάνονται, όπως θα διαπιστωθεί στη συνέχεια με την παράθεση των στοιχείων υλοποίησης του έργου, σταδιακά οι αρχικοί στόχοι του και, ακόμη, τέθηκαν τα θεμέλια και δημιουργήθηκαν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την παραπέρα ανάπτυξη του προγράμματος.

Το πρόγραμμα, όπως ήδη αναφέρθηκε έχει πάρει επέκταση έως τον Ιούνιο 2008. Αυτή τη στιγμή η ομάδα αξιολόγησης παρουσιάζει την πορεία του προγράμματος, βάσει των στοιχείων που μας παρέδωσε η γραμματεία υλοποίησης του έργου καθώς και των Εκθέσεων των Περιφερειακών Συντονιστών, μέχρι τον Ιούλιο του 2007, οπότε και ολοκληρώνεται το πρώτο έτος εφαρμογής.

Στα πλαίσια αυτά έχουν γίνει παρεμβάσεις τις οποίες αναλυτικά σας παρουσιάζουμε στην πορεία τόσο χωροταξικά, δηλαδή σε ποιους νομούς, σε ποιες περιοχές έχουν εφαρμοστεί, όσο και σχετικά με τις ενέργειες που έχουν γίνει και οι οποίες ανταποκρίνονται στους στόχους που έχουν τεθεί. Έτσι, σ' αυτό το τμήμα παρουσίασης της πορείας υλοποίησης παρουσιάζουμε αναλυτικά τις ενέργειες αυτές προκειμένου να διαπιστώσουμε κατά πόσο το πρόγραμμα έχει επιτύχει μέχρι αυτή τη στιγμή τους στόχους του, τους οποίους θα μπορούσαμε να ονομάσουμε και «ενδιάμεσους στόχους». Η ανάλυση των «τελικών στόχων» θα γίνει μετά το τέλος του έργου και στην τελική αξιολόγηση που θα παραδοθεί με την τελική έκθεση, δηλαδή το καλοκαίρι του 2008.

Συνολικά το πρόγραμμα εφαρμόζεται, όπως προβλέπεται από το τεχνικό δελτίο, σε όλες τις περιφέρειες της χώρας και οι παρεμβάσεις γίνονται σε 38 νομούς και αντίστοιχους δήμους αυτών των νομών με βάση την εφαρμογή των κριτηρίων που έχει το πρόγραμμα, όπως φαίνεται παρακάτω. Οι παρεμβάσεις γίνονται επίσης και σε διανομαρχιακό επίπεδο:

Άρτας	Δήμος Αρταίων Νομού Άρτας
Πρεβέζης	Δήμος Πρεβέζης Νομού Πρεβέζης
Ιωαννίνων	Δήμος Ιωαννιτών Νομού Ιωαννίνων
Κερκύρας	Δήμος Κερκυραίων Νομού Κερκύρας
Κεφαλληνίας	Δήμος Αργοστολίου Νομού Κεφαλληνίας
Θεσσαλονίκης	Δήμος Θεσσαλονίκης Νομού Θεσσαλονίκης
Φλώρινας	Δήμος Φλώρινας Νομού Φλώρινας
Καβάλας	Δήμος Καβάλας Νομού Καβάλας
Δράμας	Δήμος Δράμας Νομού Δράμας
Σερρών	Δήμος Σερρών Νομού Σερρών
Ημαθίας	Δήμος Βέροιας Νομού Ημαθίας
Πιερίας	Δήμος Κατερίνης Νομού Πιερίας
Ξάνθης	Δήμος Ξάνθης Νομού Ξάνθης
Έβρου	Δήμος Αλεξανδρούπολης Νομού Έβρου
Ροδόπης	Δήμος Κομοτηνής Νομού Ροδόπης
Λάρισας	Δήμος Λάρισας Νομού Λάρισας
Μαγνησίας	Δήμος Βόλου Νομού Μαγνησίας
Καρδίτσας	Δήμος Καρδίτσας Νομού Καρδίτσας
Τρικάλων	Δήμος Τρικκαίων Νομού Τρικάλων
Αιτωλοακαρνανίας	Δήμος Αγρινίου Νομού Αιτωλοακαρνανίας
Μεσσηνίας	Δήμος Καλαμάτας Νομού Μεσσηνίας
Αρκαδίας	Δήμος Τρίπολης Νομού Αρκαδίας
Φθιώτιδος	Δήμος Λαμιέων Νομού Φθιώτιδος
Χανίων	Δήμος Χανίων Νομού Χανίων
Δωδεκανήσου	Όλοι οι Δήμοι
Μεσσηνίας	Δήμος Κορώνης Νομού Μεσσηνίας
Λακωνίας	Όλοι οι Δήμοι

Αργολίδος	Δήμος Άργους Νομού Αργολίδος
Κορινθίας	Όλοι οι Δήμοι
Ευβοίας	Δήμος Χαλκιδέων Νομού Ευβοίας
Ηρακλείου	Δήμος Ηρακλείου Νομού Ηρακλείου
Κορινθίας	Δήμος Κορινθίων Νομού Κορινθίας
Βοιωτίας	Δήμος Θηβαίων Νομού Βοιωτίας
Λέσβου	Δήμος Μυτιλήνης Νομού Λέσβου
Χίου	Δήμος Χίου Νομού Χίου
Φωκίδος	Δήμος Άμφισσας Νομού Φωκίδος
Θεσπρωτίας	Δήμος Ηγουμενίτσας Νομού Θεσπρωτίας
Ρεθύμνης	Δήμος Ρεθύμνης Νομού Ρεθύμνης
Διανομαρχιακά	Όλοι οι Δήμοι

Συνολικά η υλοποίηση του προγράμματος γίνεται στη βάση της εμπειρίας που αποκτήθηκε στις προηγούμενες δυο παρεμβάσεις/εφαρμογές. Από τον τρόπο υλοποίησης φαίνεται να συνεχίζεται η ίδια πολιτική και φιλοσοφία στην εφαρμογή του προγράμματος και σ' αυτή τη φάση ώστε χωροταξικά να περιλαμβάνει όλους τους νομούς που έχει ουσιαστικά αποδειχτεί ότι παρουσιάζουν αυξημένα προβλήματα. Η όποια διαφοροποίηση στους επιμέρους στόχους και στις πρακτικές εφαρμογής έχει γίνει στην προσπάθεια να ελαχιστοποιηθούν οι δυσλειτουργίες που παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες φάσεις και αφορούν στον τρόπο με τον οποίο αναπτύχθηκαν διάφορες ενέργειες όπου κρίθηκε αναγκαίο, στις περιοχές που κρίθηκε αναγκαίο αλλά και στις δράσεις/ενέργειες που κρίθηκε σκόπιμο ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

Για τους παραπάνω λόγους, ως προς την έκταση, το πρόγραμμα, περιλαμβάνει όλους τους νομούς της Ελλάδας, όπως συνέβη και στη 2^η

φάση εφαρμογής του προγράμματος. Τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής να εφαρμόζεται δηλαδή με συνέπεια, πλήρως στους ίδιους νομούς της χώρας το πρόγραμμα έχει αποφέρει θετικά αποτελέσματα που φαίνονται από την αύξηση του αριθμού των Τσιγγανοπαίδων που παρακολουθούν το σχολείο, γεγονός που αποτελεί και το ουσιαστικότερο κριτήριο αποτελεσματικότητας του προγράμματος μαζί με αυτό της μείωσης των εγκαταλείψεων του σχολείου ή της αποσπασματικής παρακολούθησης.

Είναι γνωστό, ότι η πρώτη φάση του προγράμματος εφαρμόστηκε με βασικό κριτήριο το πλήθος των Τσιγγάνων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό του κάθε νομού ώστε το πρόγραμμα στην πρώτη του φάση εφαρμογής να καλύψει το μεγαλύτερο μέρος των Τσιγγάνων στην Ελλάδα και για το λόγο αυτό περιελάμβανε μόνο δέκα νομούς στους οποίους κατοικούσε το 80% περίπου των τσιγγάνων της χώρας. Στους νομούς αυτούς εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά νέα παιδαγωγικά εργαλεία και η αξιολόγησή τους αποτέλεσε πρόκριμα για την καθολική εφαρμογή τους σε εθνικό επίπεδο.

Έτσι, τα αποτελέσματα εφαρμογής των δύο πρώτων φάσεων αξιοποιήθηκαν κατά το δεύτερο και τρίτο έτος και οδήγησαν σε οριακές τροποποιήσεις τόσο στο περιεχόμενο και το στόχο του εκπαιδευτικού υλικού όσο και στη δημιουργία των μουσικών εργαστηρίων τα οποία αποτελούν πρωτοποριακή μέθοδο εκπαίδευσης που όπως φάνηκε από τις μελέτες αποτελεί αποτελεσματική μέθοδο προσέλκυσης των Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Στην τρίτη, πλέον, φάση εφαρμογής του προγράμματος αυτό στηρίχθηκε στην υποδομή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Η ήδη σημαντική υποδομή συμπληρώθηκε με την απόκτηση εξοπλισμού, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου προωθήθηκε για τις ανάγκες υλοποίησης του προγράμματος στις περιοχές εφαρμογής του.

Έχει σημαντική υποδομή, έχει αξιοποιήσει πλήρως το υλικό που έλαβε από τις προηγούμενες φάσεις εφαρμογής του, τη φιλοσοφία και τα

γενικά στοιχεία της πολιτικής για τους τσιγγανόπαιδες και βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τεχνογνωσία που έλαβε από αυτές. Η αναλυτική/κριτική στις προηγούμενες φάσεις και ο εντοπισμός των προηγούμενων προβλημάτων λήφθηκαν υπόψη και στην παρούσα φάση προσπάθησε το πρόγραμμα να είναι περισσότερο αποτελεσματικό βελτιώνοντας και ελαχιστοποιώντας τα αρνητικά στοιχεία που υπήρχαν και είχαν εντοπιστεί και αναλυθεί στη διάρκεια αλλά και στο τέλος της προηγούμενης φάσης.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας έχει ενεργοποιήσει όλο σχεδόν το δυναμικό του πανεπιστημίου πέραν του τμήματος του επιστημονικού υπεύθυνου που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή του προγράμματος όπως και για τις ημερίδες, συντονιστικές συναντήσεις και εκδηλώσεις προβολής του έργου οι οποίες δημοσιοποιούν τον βαθμό προόδου και την αποτελεσματικότητά του.

Όσον αφορά στη διάρθρωση του προγράμματος που παρουσιάστηκε παραπάνω τα έξι (6) πρώτα υποέργα αναφέρονται σε δραστηριότητες συντονισμού και εφαρμογής του, καθώς και στελέχωσης των κεντρικών και περιφερειακών γραμματειών για να εφαρμοστούν αποτελεσματικότερα και ενιαία οι τέσσερις (4) άξονες του προγράμματος που αποτελούν και το ουσιαστικό περιεχόμενο της παρέμβασής του στα σχολεία.

Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί αναλυτικά η πορεία υλοποίησης των υποέργων που κρίνουμε ότι είναι τα πλέον σημαντικά από πλευράς παρέμβασης και ουσίας για την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων και για τα υπόλοιπα σ' αυτή την ενδιάμεση φάση αξιολόγησης θα γίνει μια συνολική παρουσίαση για να εντοπιστούν τα προβλήματα και να γίνουν οι αντίστοιχες επισημάνσεις και προτάσεις προς τον υπεύθυνο του προγράμματος προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητά του.

2. Παρουσίαση Υποέργων

Υποέργο 3: ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Το συγκεκριμένο υποέργο σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να προετοιμάσει τόσο τα στελέχη όσο και τους εκπαιδευτικούς για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του προγράμματος στο σχολείο.

Πρόκειται για εξειδικευμένη επιμόρφωση και ειδική κατάρτιση επιλεγμένων εκπαιδευτικών γύρω από την επικοινωνία, τον πολιτισμό και την προσωπικότητα των τσιγγανοπαίδων, τη φύση, την έκταση, τα όρια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας σε μικτά -από πλευράς πολιτισμικής ταυτότητας- τμήματα μαθητών.

Τα αποτελέσματα της δράσης αυτής, αποβλέπουν στη βελτίωση του επιπέδου γνώσεων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών γύρω από την ταυτότητα των τσιγγανοπαίδων και μη τσιγγάνων και στην απόκτηση επάρκειας για την οργάνωση της διδασκαλίας σε πολυπολιτισμικά σχολεία.

Η αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσης θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη αν συμμετείχαν σ' αυτήν εκπαιδευτικοί οι οποίοι είχαν μια πρώτη εμπειρία του προγράμματος από τις προηγούμενες φάσεις. Όπου αυτό συνέβη, και συμμετείχαν εκπαιδευτικοί από τις προηγούμενες φάσεις, τα αποτελέσματα ήταν καλύτερα δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες από τις ερωτήσεις τους στους επιμορφωτές φαινόταν ότι ήθελαν να εμβαθύνουν περισσότερο και να αναλύσουν - εξετάσουν θέματα που είχαν ήδη συναντήσει και τους είχαν προβληματίσει στο παρελθόν στην εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων, δεδομένου ότι η χρονική περίοδος που μεσολάβησε έδωσε την ευκαιρία στους επιμορφούμενους να προβληματιστούν, να στοχαστούν και να ανταλλάξουν απόψεις και σκέψεις μεταξύ τους. Αυτό ήταν έκδηλο σε όλες σχεδόν τις συναντήσεις με τα στελέχη τα εκπαίδευσης και με τους εκπαιδευτικούς.

Διάρθρωση και περιεχόμενο του προγράμματος επιμόρφωσης

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου υποέργου αναπτύχθηκαν πέντε (5) επιμέρους δράσεις:

A) Σχεδιασμός, υλοποίηση και παρακολούθηση επιμορφωτικών παρεμβάσεων.

Με βάση το σχετικό τεχνικό δελτίο το περιεχόμενο (θεματολογία) του προγράμματος περιελάμβανε τέσσερις (4) θεματικές ενότητες, οι οποίες απέβλεπαν στην επιτυχία αντίστοιχων στόχων και οι οποίες παρουσιάστηκαν παραπάνω.

B) Εκπόνηση Οδηγού Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών. Όπως προβλέπεται από το Πρόγραμμα αναπτύχθηκε ένας συλλογικός τόμος με τη μορφή «Επιμορφωτικού Οδηγού» (127 σελ.) για τους εκπαιδευτικούς με τίτλο: «Ετερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: Η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων», που απευθύνεται ειδικά στους διδάσκοντες τα μαθήματα της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Το βιβλίο αυτό εντάσσεται στο πλαίσιο των επιμορφωτικών δράσεων του Προγράμματος για τον εξοπλισμό των εκπαιδευτικών με όλα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την παροχή μιας σύγχρονης διαπολιτισμικής αγωγής που οφείλει να κατανοεί τις όποιες πολιτισμικές και γλωσσικές διαφοροποιήσεις, να σέβεται τον Άλλο, το διαφορετικό και να επιδιώκει την αρμονική συνεργασία ατόμων και ομάδων για την επίτευξη κοινών στόχων. Τα 8 (οκτώ) κεφάλαια που αποτελούν και το περιεχόμενο των δύο μερών του Οδηγού είναι τα ακόλουθα:

Κεφάλαιο	Συγγραφέας
Εισαγωγή	Ναπολέον Μήτσης
Μέρος Πρώτο: Θεωρητικές Προσεγγίσεις	
Η υιοθέτηση της «πολυπολιτισμικότητας». Μια εισαγωγή στο θέμα των πολιτικών διαχείρισης της ετερότητας στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα	Βασιλική Γιακουμάκη

Διαπολιτισμική παιδαγωγική	Χρήστος Γκόβαρης
Οι Ρομ στην ιστορία της ανθρωπότητας και την Ελλάδα	Σωφρόνης Χαιζησοαβίδης
Επιχειρώντας την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού	Δημήτριος Μπενέκος
Το πρόγραμμα «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο»	Ναπολέων Μήτσης και Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας
Μέρος Δεύτερο: Διδακτικές Επισημάνσεις	
Η διδασκαλία της γλώσσας	Ναπολέων Μήτσης και Αντωνία Μήτση
Γλωσσικές μειονότητες και μαθηματική εκπαίδευση	Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης
Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης των μαθητών και μαθητριών	Σταυρούλα Καλδή

Ο Οδηγός αποτελεί μια καινοτομική προσπάθεια που παρουσιάζεται για πρώτη φορά στο Πλαίσιο της σειράς των προγραμμάτων για την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων. Οι συγγραφείς του υλικού αυτού, έμπειροι σε εκπαιδευτικά και διδακτικά θέματα βασιζόμενοι σε συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία πηγάζουν τόσο από την εμπειρία τους όσο και από τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών διαπραγματεύτηκαν και παρουσίασαν μια χρήσιμη θεματολογία για τον Έλληνα εκπαιδευτικό προκειμένου να του παράσχουν το θεωρητικό εκείνο υπόβαθρο ώστε να τον ενισχύσουν στην διαχείριση ζητημάτων που αφορούν την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων αλλά και ευρύτερα, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Επειδή πρόκειται για μια πρώτη προσπάθεια, ο Οδηγός θεωρούμε ότι μετά την αξιολόγηση από την πρώτη χρήση του έχει τη δυνατότητα να προσαρμοστεί στις ανάγκες που θα προκύψουν μέσα από την ανατροφοδότηση που θα παράσχουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί.

Γ) Σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών εκπαίδευσης σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης και σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις. Προβλέπονται 8 ειδικά Σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών εκπαίδευσης σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης και σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης

Από τα στοιχεία που έχουμε συλλέξει ο ποσοτικός στόχος έχει επιτευχθεί αφού μέχρι σήμερα έχουν διεξαχθεί 8 ημερίδες επιμόρφωσης σε περιφερειακό επίπεδο (Μάρτιος 2007).

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα επιμορφωτικά σεμινάρια, με την θεματολογία τους, τα οποία έγιναν στο 1^ο έτος εφαρμογής αυτής της φάσης συνολικά σε όλες τις περιοχές εφαρμογής του προγράμματος.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	Θέματα - Παρατηρήσεις
<u>Π1</u>	Μακεδονίας	Θεσσαλονίκη	3/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ζητήματα επαφής γλωσσών και διγλωσσίας και η περίπτωση των Ρομά • Η αυτοαντίληψη των μαθητών Ρομά» • «Προσέγγιση προβλημάτων διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και των μαθηματικών στους Τσιγγανόπαιδες • Η διδασκαλία της γλώσσας
<u>Π2</u>	Κρήτης	Ηράκλειο	24/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Διδάσκοντας τον «άλλο» για τον «έτερο»: η ανάγκη μόρφωσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σ' έναν κόσμο που αλλάζει • Διδασκαλία των Κοινωνικών Σπουδών: Σύγχρονες Προσεγγίσεις • Διδασκαλία Γλωσσικού μαθήματος: Σύγχρονες Προσεγγίσεις
<u>Π3</u>	Ηπείρου	Ιωάννινα	17/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Η προβληματική της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών • Η σχολική ένταξη παιδιών με ρόμικη προέλευση ως πρόκληση της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής • «Σχολείο και οικογένεια: Η διαπολιτισμική προσέγγιση • Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
<u>Π4</u>	Θράκης	Αλεξανδρούπολη	10/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η αντίληψη του «άλλου»

				<ul style="list-style-type: none"> • Πρακτικές Εφαρμογές στην προσπάθεια των εκπαιδευτικών για την ενσωμάτωση των ROMA στα ελληνικά σχολεία και στην ελληνική κοινωνία γενικότερα
<u>Π5</u>	Πελοποννήσου	Πάτρα	17/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Διαθεματικότητα και διαφοροποιημένη διδασκαλία στη διδακτική της δεύτερης γλώσσας • Μαθηματική εκπαίδευση των παιδιών γλωσσικών μειονοτήτων
<u>Π6</u>	Αττικής	Αθήνα	10/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτισμική διαφορά: Ιστορικές διαδρομές - Σύγχρονοι προβληματισμοί • Η διδασκαλία της Γλώσσας στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας του προγράμματος Τσιγγανοπαίδων: Θεωρητικές διαστάσεις και μεθοδολογικές προϋποθέσεις • Σύγχρονες τάσεις στη διδασκαλία των μαθηματικών στο Δημοτικό Σχολείο
<u>Π7</u>	Στερεάς	Χαλκίδα	24/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η παρουσία των Τσιγγανοπαίδων στο δημοτικό σχολείο: προβληματισμοί και προοπτικές • Από τη θεωρία στην πράξη: γλώσσα, γραμματισμός και διαπολιτισμικότητα • Κοινωνικές αναπαραστάσεις, και πολυπολιτισμικότητα. Σκέψεις και εκπαιδευτικές προτάσεις για την περίπτωση των Τσιγγανόπαιδων • Διεξαγωγή δραστηριοτήτων με διαπολιτισμική στόχευση: η εμπειρία με τα

				Τσιγγανόπαιδα
<u>Π8</u>	Θεσσαλίας	Βόλος	24/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ταυτότητα, ετερότητα και κοινωνικές διακρίσεις • «Ίσες» ευκαιρίες για μάθηση στη Σχολική Τάξη των μαθηματικών

Από τους παραπάνω πίνακες διαπιστώνουμε ότι υπάρχει μια διαφοροποίηση στη θεματολογία των σεμιναρίων ανά περιοχή η οποία όμως εντάσσεται στην σχεδιασμένη θεματολογία του προγράμματος. Ο ορισμός της θεματολογίας ανά περιφέρεια γινόταν με πρόταση από τον περιφερειακό υπεύθυνο και τη σύμφωνη γνώμη των υπευθύνων του προγράμματος με βασικό κριτήριο να θιγούν θέματα τα οποία εντάσσονται στο πλαίσιο τη διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και λαμβάνουν υπόψη τους τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας.

Σ' αυτές τις συναντήσεις συμμετείχαν στελέχη της εκπαίδευσης της περιφέρειας που γινόταν το σεμινάριο, οι υπεύθυνοι του προγράμματος από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, εκπαιδευτικοί και διάφοροι φορείς της τοπικής κοινωνίας, καθώς και των τσιγγάνων της περιφέρειας. Σε ανοικτό διάλογο που ακολουθούσε επισημαίνονταν τα προβλήματα και δίνονταν πληροφορίες για την εφαρμογή του προγράμματος, καθώς και τους στόχους του.

Δ) Σεμινάρια επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε περιοχές με σχολεία στα οποία υπάρχουν υψηλές συγκεντρώσεις του πληθυσμού - στόχου. Προβλέπονταν 1 σεμινάριο ανά νομό και 1 σεμινάριο αποτίμησης ανά περιφέρεια.

Όσον αφορά τα σεμινάρια αποτίμησης του προγράμματος αυτά θα γίνουν στο τέλος του προγράμματος που μετά και τη δεύτερη παράταση θα είναι το καλοκαίρι του 2008.

Όσον αφορά στις ημερίδες που διοργανώθηκαν σε 9 νομούς των περιφερειών όπου υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση τσιγγάνων αποτελούν μια πρωτοτυπία του προγράμματος και απέβλεπαν τόσο στην ευαισθητοποίηση όσο και στην ενημέρωση των τοπικών φορέων συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών και των συλλογικών τοπικών φορέων (τσιγγάνων, κοινότητας) για την εφαρμογή του προγράμματος.

Η ημερίδες έγιναν κατ' επιλογήν του περιφερειακού επιστημονικού υπεύθυνου σε δήμους που αφενός έχουν συγκέντρωση τσιγγανοπαίδων και αφετέρου παρουσιάζονται προβλήματα στην εκπαίδευσή τους. Η θεματολογία του σεμιναρίου επιλεγόταν από τον περιφερειακό υπεύθυνο

και περιείχε θέματα που αφορούσαν τους τσιγγάνους, την προβληματική για την ένταξή τους στο σχολείο, τους στόχους του προγράμματος καθώς και την ανάπτυξή του στην περιφέρεια.

Οι προβλεπόμενες από το πρόγραμμα ημερίδες σε νομαρχιακό επίπεδο έχουν πραγματοποιηθεί με επιτυχία ως προς τον στόχο που είχε θέσει το Πρόγραμμα. Μέχρι το Μάιο του 2007 διεξήχθησαν 9 ημερίδες σε νομαρχιακό επίπεδο (Απρίλιος – Μάιος 2007) οι οποίες παρουσιάζονται αναλυτικότερα, με τη θεματολογία τους, στη συνέχεια:

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	Θέματα – Παρατηρήσεις
<u>N1</u>	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΔΡΑΜΑ	27/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Διδασκαλία ελληνική γλώσσα και μαθηματικών • Η εκπαίδευση μειονοτήτων: η διδασκαλία γλώσσα σε παιδιά Ρομ • Οι Ρομ στην Ελλάδα: ιστορία, πολιτισμός, χαρακτηριστικά • Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Ρομ
<u>N2</u>	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΚΑΒΑΛΑ	28/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η διδασκαλία της γλώσσας σε παιδιά Ρομ • Η διδασκαλία των μαθηματικών σε παιδιά Ρομ • Οι Ρομ στην Ελλάδα: ιστορία, πολιτισμός, χαρακτηριστικά • Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Ρομ • Το έργο και οι δράσεις του Ιατροκοινωνικού Κέντρου Τσιγγάνων Καβάλας
<u>N3</u>	ΚΡΗΤΗΣ	ΡΕΘΥΜΝΟ	4/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Εθνομαθηματικά και ιδιαιτερότητες της διδασκαλίας των Μαθηματικών • Χρήση των Πολυμέσων και Διδακτική της Γλώσσας σε πληθυσμούς με ιδιαιτερότητες • Η διδασκαλία των Κοινωνικών Επιστημών και ο 'άλλος' • Δείξε μου τον 'άλλο' να σου πω ποιος είσαι εσύ. Η διδασκαλία σε Τσιγγάνους μαθητές
<u>N4</u>	ΗΠΕΙΡΟΥ	ΑΓΡΙΝΙΟ	10/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Τσιγγάνοι και Εκπαίδευση στην Αιτωλοακαρνανία: Μετασχηματισμοί και Προκλήσεις • Σχολική και κοινωνικοπολιτιστική ένταξη των

				<p>τσιγγανοπαίδων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: Αναγκαιότητα, προβλήματα, προοπτικές • Διαφορετικοί μαθητές, διαφοροποιημένη διδασκαλία
<u>N5</u>	ΘΡΑΚΗΣ	ΞΑΝΘΗ	19/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Μαθηματικά για όλους τους μαθητές: το υλικό του Προγράμματος Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο • Μορφολογική και λεξιλογική ανάλυση: βιβλιογραφικά και ηλεκτρονικά εργαλεία για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής σε τσιγγανόπαιδες
<u>N6</u>	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΚΟΡΙΝΘΟΣ	18/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Το πρόγραμμα «Ένταξη τσιγγανοπαίδων στην Πελοπόννησο»: σκιαγραφώντας προβλήματα • Τρόποι αντιμετώπισης της διαφορετικότητας στο ελληνικό σχολείο. Ερωτήματα και προβληματισμοί γύρω από μια εκπαίδευση στην ιδιότητα του πολίτη • Η εκπαιδευτική πορεία ενός φοιτητή ρόμικης καταγωγής: εμπειρίες και διαδρομές • Μεσολάβηση με χρήση χειραπτικού υλικού στη διδασκαλία των μαθηματικών σε παιδιά γλωσσικών μειονοτήτων
<u>N7</u>	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΑΘΗΝΑ	11/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση των στόχων της επιμορφωτικής συνάντησης • Διδάσκοντας μαθηματικά σε παιδιά γλωσσικών μειονοτήτων: τα χειραπτικά υλικά ως

				<p>«κεφάλαια γνώσης»</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η Διδασκαλία της Γλώσσας σε τάξεις με τσιγγάνους μαθητές - Διδακτικά παραδείγματα από το διδακτικό υλικό του Προγράμματος Τσιγγανοπαίδων
<u>N8</u>	ΣΤΕΡΕΑΣ	ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ	30/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ενισχύοντας την επικοινωνία στη σχολική τάξη των μαθηματικών με τη χρήση χειραπτικών υλικών • Εκπαιδευτικές ανιχνεύσεις και διαπολιτισμικές αναζητήσεις με σεβασμό στις ιδιαιτερότητες • Γραμματισμός και ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον • Παρεμβάσεις σχολικών συμβούλων του νομού Βοιωτίας και εκπαιδευτικών του προγράμματος
<u>N9</u>	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΤΡΙΚΑΛΑ	18/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Κάνοντας μαθηματικά με χειραπτικά υλικά: Το διδακτικό υλικό των μαθηματικών για το Πρόγραμμα Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο". • «Το διδακτικό υλικό για τους Ρομ μαθητές για το μάθημα της Γλώσσας Α' επίπεδο: Δομή και στόχοι του Γλωσσικού Υλικού».

Ε) Ενδοσχολική επιμόρφωση. Η ενδοσχολική επιμόρφωση προβλέπεται να γίνει στα 170 επιλεγμένα σχολεία παρέμβασης του προγράμματος όπου οι εκπαιδευτικοί θα επιμορφωθούν σε βάθος στη διδασκαλία του υλικού που έχει παραχθεί αλλά και σε διάφορα θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες που αντιμετωπίζει το κάθε σχολείο. Αυτή η ιδιαιτερότητα είναι που θα επιβάλλει και τη θεματολογία την οποία θα επιλέξει ο περιφερειακός υπεύθυνος του προγράμματος.

Τα προγράμματα της ενδοσχολικής επιμόρφωσης θεωρούμε ότι έχουν καθυστερήσει δεδομένου ότι το πρόγραμμα ήδη βρίσκεται στο δεύτερο έτος εφαρμογής του και το καλοκαίρι του 2008 θα ολοκληρωθεί.

Επίσης, πραγματοποιήθηκε στις 8 & 9 Ιουνίου 2007 ημερίδα αποτίμησης στην έδρα του Έργου.

Τόσο για τα περιφερειακά όσο και για τα νομαρχιακά επιμορφωτικά σεμινάρια η επιλογή των επιμορφωτών για κάθε θεματική ενότητα, έγινε με βάση την εμπειρία που διαθέτουν σχετικά με το αντικείμενο της, τα ερευνητικά τους ενδιαφέροντα και τη διδακτική τους αποτελεσματικότητα. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται μέλη ΔΕΠ Πανεπιστημίων, εκπρόσωποι των τσιγγάνων, στελέχη της ΝΕΛΕ, ερευνητές, παιδαγωγοί, κ.α.

Στους επόμενους δυο πίνακες παρουσιάζονται στοιχεία των Εισηγητών στις επιμορφώσεις κατά κατηγορία.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	Μέλη ΔΕΠ	Επιστ/κοί συνεργάτες, διδάκτορες Παν/μίου	Δάσκαλοι/Νηπι αγωγοί	Σχολ.Συμβ.
Π1	2		1	1
Π2	2	1		
Π3	3			1
Π4	2			
Π5	1			1
Π6	3			
Π7	2		1	1
Π8	1	1		

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	Μέλη ΔΕΠ	Επιστ/κοί συνεργάτες, διδάκτορες Παν/μίου	Δάσκαλοι/Ν ηπιαγωγοί	Σχολ.Συμβ.	Φοιτητές (μτκκ.)	Άλλοι συνεργάτες
N1	1		2	1		
N2	2		1	1		1
N3	3	1				
N4	3		1			
N5	1	1				
N6	3					
N7	4			1	1	
N8	2	1	1	1		
N9		1	1			

Η οργάνωση των επιμορφωτικών σεμιναρίων στα οποία ως αξιολογητές συμμετείχαμε ήταν άρτια και το επίπεδο των επιμορφωτών καθώς και οι διαδικασίες που ακολουθούσαν οι υπεύθυνοι κυμαίνονταν σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο, δίνονταν το χρονικό εκείνο περιθώριο προκειμένου να αναπτυχθεί συζήτηση με το ακροατήριο, και σε γενικές γραμμές εξαντλούσαν τους προβληματισμούς και απορίες των συμμετεχόντων στις επιμορφώσεις.

Στο πλαίσιο του κάθε σεμιναρίου το πρόγραμμα παρείχε φάκελο με σελίδες σημειώσεων, στυλό, σελιδοδείκτες, ενημερωτικό - διαφημιστικό υλικό, βεβαιώσεις παρακολούθησης στους επιμορφούμενους, όλα με το αντίστοιχο λογότυπο του προγράμματος, όπως προβλέπεται από τους κανονισμούς των προγραμμάτων.

Όσον αφορά στους ωφελούμενους από τις επιμορφωτικές δραστηριότητες σύμφωνα με το ΤΔΕ προβλεπόταν σε 54 εκδηλώσεις να επιμορφωθούν:

- 3000 άνδρες και γυναίκες εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
- 1000 άνδρες και γυναίκες εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- 9500 ωφελούμενοι μαθητές και μαθήτριες της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης:
- 150 ωφελούμενοι μαθητές και μαθήτριες της δευτεροβάθμιας γενικής εκπαίδευσης.

Ο αριθμός των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν μέχρι το καλοκαίρι του 2007 στις επιμορφώσεις εμφανίζεται στον ακόλουθο πίνακα:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΜΕ ΜΕΤΡΗΣΙΜΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΜΕΤΡΟΥ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ			
ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΤΟΧΩΝ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ σε άτομα	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
Επιμορφούμενοι Άνδρες Εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1500	283	18,9%
Επιμορφούμενοι Άνδρες Εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	500	3	0,06%
Επιμορφούμενες Γυναίκες Εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1500	271	18,1%
Επιμορφούμενες Γυναίκες Εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	500	13	0,3%
Προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας & Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	54	17	31,5%
Ώρες επιμόρφωσης για άνδρες και γυναίκες (και των 2 βαθμίδων)	14000	4432	16,2%

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στα επιμορφωτικά σεμινάρια προήλθαν από τα σχολεία παρέμβασης του προγράμματος. Από τα αποτελέσματα υλοποίησης του υποέργου παρατηρούμε ότι μέχρι το καλοκαίρι του 2007 οι επιμορφώσεις έχουν καθυστερήσει σημαντικά και η αποτελεσματικότητα του προγράμματος είναι αρκετά σημαντική.

Είναι προφανές ότι η μαζική επιμόρφωση στα περιφερειακά και στα νομαρχιακά σεμινάρια δεν είχαν την αναμενόμενη συμμετοχή ή το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών. Το πρόβλημα της επίτευξης του στόχου της επιμόρφωσης θα πρέπει να αναλυθεί περισσότερο για να διαπιστωθεί η σχετική «αποχή» των εκπαιδευτικών από τις επιμορφώσεις σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης και στην εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε και τα αποτελέσματά της θα παραδοθούν στην επόμενη έκθεση, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε σε βάθος τους λόγους της μη συμμετοχής των εκπαιδευτικών στις επιμορφώσεις, κάτι το οποίο έρχεται σε αντιδιαστολή με το πάγιο αίτημα των εκπαιδευτικών για συνεχή επιμόρφωση την οποία δηλώνουν σε κάθε ευκαιρία.

Τέλος, θα πρέπει να εξετάσουμε αν η πρόβλεψη του προγράμματος και ο στόχος της επιμόρφωσης των 3000 εκπαιδευτικών ήταν υπερεκτιμημένος.

Υποέργο 6: ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Το πρόγραμμα έχει επιλέξει 170 σχολεία (Δημοτικά & Νηπιαγωγεία), τα οποία κατανέμονται στους 39 νομούς της χώρας για να προσφέρει και να δημιουργήσει τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας με συγκεκριμένα κριτήρια που στηρίζονται κυρίως στην ιδιαιτερότητα του πληθυσμού, στο πλήθος των τσιγγανοπαίδων από πλευράς συγκέντρωσης αλλά και στην χωροταξική κατανομή του πληθυσμού στόχου.

Ο αριθμός των τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας που προβλέφθηκαν ήταν 80 ΤΕΔ (Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας), τα οποία ξεκίνησαν να λειτουργούν σταδιακά από 22/1/2007 με σύνολο 76 Τμημάτων σε ολόκληρη την επικράτεια.

Ο αριθμός των μαθητών που συμμετέχουν στα τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας είναι 602 άνδρες και 535 γυναίκες, κατά την συντριπτική τους πλειοψηφία τσιγγανόπαιδα με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Το σύνολο των μαθητών στα σχολεία παρέμβασης είναι 24.989 άνδρες και 23.299 γυναίκες ενώ ο αριθμός των τσιγγανοπαίδων που επωφελούνται από την παρέμβαση είναι συνολικά 8.785 όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

	ΣΥΝΟΛΟ ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ		ΣΥΝΟΛΟ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ	
	A	Γ	A	Γ
ΣΥΝΟΛΟ	24989	23299	4811	3974

Ο αριθμός των τσιγγανοπαίδων που παρακολουθούν τα τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας είναι συνολικά 1.137 μαθητές (602 άνδρες και 535 γυναίκες).

Ο αριθμός των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας είναι 110 (61 άντρες και 49 γυναίκες)

Οι μαθητές που θα συμμετείχαν στα τμήματα της ενισχυτικής διδασκαλίας προέκυψαν μετά την καταγραφή των τσιγγανοπαίδων μαθητών ανά νομό που εγγράφηκαν κατά την έναρξη της παρέμβασης και παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

ΝΟΜΟΣ	Αριθμός εγγεγραμμένων τσιγγανοπαίδων		ΣΥΝΟΛΟ
	Α	Γ	
Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	148	136	284
Ν. ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	71	68	139
Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ	36	43	79
Ν. ΑΡΤΗΣ	15	17	32
Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ	962	680	1642
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	235	202	437
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	132	86	218
Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0	0	0
Ν. ΔΡΑΜΑΣ	55	39	94
Ν. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	7	3	10
Ν. ΕΒΡΟΥ	17	8	25
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	42	17	59
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0	0	0
Ν. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0	0	0
Ν. ΗΛΕΙΑΣ	224	215	439
Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ	225	206	431
Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	57	30	87
Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	4	2	6
Ν. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	470	478	948
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	39	25	64
Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ	82	54	136
Ν. ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	347	275	622
Ν. ΚΑΣΤΟΡΙΑ	0	0	0
Ν. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	46	33	79
Ν. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	14	3	17
Ν. ΚΙΛΚΙΣ	0	0	0
Ν. ΚΟΖΑΝΗΣ	0	0	0
Ν. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	70	65	135
Ν. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	0	0	0
Ν. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	10	6	16
Ν. ΛΑΡΙΣΗΣ	349	260	609
Ν. ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0	0	0
Ν. ΛΕΣΒΟΥ	5	4	9
Ν. ΛΕΥΚΑΔΑΣ	0	0	0
Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	102	73	175
Ν. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	38	34	72
Ν. ΞΑΝΘΗΣ	356	320	676
Ν. ΠΕΛΛΗΣ	0	0	0
Ν. ΠΙΕΡΙΑΣ	25	32	57
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	16	13	29

N. ΡΕΘΥΜΝΟΥ	2	1	3
N. ΡΟΔΟΠΗΣ	103	101	204
N. ΣΑΜΟΥ	0	0	0
N. ΣΕΡΡΩΝ	50	58	108
N. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	369	300	669
N. ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	24	24	48
N. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	39	40	79
N. ΦΩΚΙΔΟΣ	9	8	17
N. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0	0	0
N. ΧΑΝΙΩΝ	9	12	21
N. ΧΙΟΥ	7	3	10
ΣΥΝΟΛΑ	4811	3974	8785

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζεται ο αριθμός τσιγγανοπαίδων μαθητών ανά νομό που παρέμειναν κατά την λήξη του σχολικού έτους 2006-07.

ΝΟΜΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ		
	Α	Γ	ΣΥΝΟΛΟ
N. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	51	62	113
N. ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	6	10	16
N. ΑΡΚΑΔΙΑΣ	10	12	22
N. ΑΡΤΗΣ	5	4	9
N. ΑΤΤΙΚΗΣ	133	122	255
N. ΑΧΑΪΑΣ	46	48	94
N. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	38	31	69
N. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0	0	0
N. ΔΡΑΜΑΣ	7	5	12
N. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	3	2	5
N. ΕΒΡΟΥ	1	0	1
N. ΕΥΒΟΙΑΣ	13	4	17
N. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0	0	0
N. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0	0	0
N. ΗΛΕΙΑΣ	83	71	154
N. ΗΜΑΘΙΑΣ	7	5	12
N. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	22	14	36
N. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	4	2	6
N. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	65	69	134
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1	1	2
N. ΚΑΒΑΛΑΣ	23	18	41
N. ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	65	43	108

N. ΚΑΣΤΟΡΙΑ	0	0	0
N. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	15	11	26
N. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	1	0	1
N. ΚΙΑΚΙΣ	0	0	0
N. ΚΟΖΑΝΗΣ	0	0	0
N. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	20	22	42
N. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	0	0	0
N. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	9	3	12
N. ΛΑΡΙΣΗΣ	70	59	129
N. ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0	0	0
N. ΛΕΣΒΟΥ	7	0	7
N. ΛΕΥΚΑΔΑΣ	0	0	0
N. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	26	31	57
N. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	17	22	39
N. ΞΑΝΘΗΣ	100	89	189
N. ΠΕΛΛΗΣ	0	0	0
N. ΠΕΡΙΑΣ	1	6	7
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	9	6	15
N. ΡΕΘΥΜΝΟΥ	0	0	0
N. ΡΟΔΟΠΗΣ	29	30	59
N. ΣΑΜΟΥ	0	0	0
N. ΣΕΡΡΩΝ	10	16	26
N. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	160	102	262
N. ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	17	1	18
N. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	5	10	15
N. ΦΩΚΙΔΟΣ	2	0	2
N. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0	0	0
N. ΧΑΝΙΩΝ	6	5	11
N. ΧΙΟΥ	0	0	0
ΣΥΝΟΛΑ	1087	936	2023

Με βάση τους δύο προηγούμενους πίνακες, στον επόμενο παρουσιάζονται συγκριτικά οι αριθμοί εγγραφών τσιγγανοπαίδων μαθητών κατά την έναρξη και λήξη του σχολικού έτους

ΝΟΜΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΑΡΞΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΛΗΞΗΣ	ΔΙΑΦΟΡΑ	%
N. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	284	113	171	60.2
N. ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	139	16	123	88.5
N. ΑΡΚΑΔΙΑΣ	79	22	57	72.2
N. ΑΡΤΗΣ	32	9	23	71.9
N. ΑΤΤΙΚΗΣ	1642	255	1387	84.5

N. ΑΧΑΪΑΣ	437	94	343	78.5
N. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	218	69	149	68.3
N. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0	0	0	0.0
N. ΔΡΑΜΑΣ	94	12	82	87.2
N. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	10	5	5	50.0
N. ΕΒΡΟΥ	25	1	24	96.0
N. ΕΥΒΟΙΑΣ	59	17	42	71.2
N. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0	0	0	0.0
N. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0	0	0	0.0
N. ΗΛΕΙΑΣ	439	154	285	64.9
N. ΗΜΑΘΙΑΣ	431	12	419	97.2
N. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	87	36	51	58.6
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	6	6	0	0.0
N. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	948	134	814	85.9
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	64	2	62	96.9
N. ΚΑΒΑΛΑΣ	136	41	95	69.9
N. ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	622	108	514	82.6
N. ΚΑΣΤΟΡΙΑ	0	0	0	0.0
N. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	79	26	53	67.1
N. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	17	1	16	94.1
N. ΚΙΑΚΙΣ	0	0	0	0.0
N. ΚΟΖΑΝΗΣ	0	0	0	0.0
N. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	135	42	93	68.9
N. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	0	0	0	0.0
N. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	16	12	4	25.0
N. ΛΑΡΙΣΗΣ	609	129	480	78.8
N. ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0	0	0	0.0
N. ΛΕΣΒΟΥ	9	7	2	22.2
N. ΛΕΥΚΑΔΑΣ	0	0	0	0.0
N. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	175	57	118	67.4
N. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	72	39	33	45.8
N. ΞΑΝΘΗΣ	676	189	487	72.0
N. ΠΕΛΛΗΣ	0	0	0	0.0
N. ΠΙΕΡΙΑΣ	57	7	50	87.7
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	29	15	14	48.3
N. ΡΕΘΥΜΝΟΥ	3	0	3	100.0
N. ΡΟΔΟΠΗΣ	204	59	145	71.1
N. ΣΑΜΟΥ	0	0	0	0.0
N. ΣΕΡΡΩΝ	108	26	82	75.9
N. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	669	262	407	60.8
N. ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	48	18	30	62.5
N. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	79	15	64	81.0
N. ΦΩΚΙΔΟΣ	17	2	15	88.2
N. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0	0	0	0.0

N. ΧΑΝΙΩΝ	21	11	10	47.6
N. ΧΙΟΥ	10	0	10	100.0
ΣΥΝΟΛΑ	8785	2023	6762	77.0

Στο πλαίσιο της ενισχυτικής διδασκαλίας έχουν δημιουργηθεί τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας όχι πάντα αμιγώς συγκροτημένα με τσιγγανόπαιδες και το περιεχόμενο της διδασκαλίας είναι η γλώσσα και τα μαθηματικά.

Από τους προηγούμενους πίνακες διαπιστώνουμε το φαινόμενο της μαθητικής διαρροής το οποίο αποτελεί και το δεύτερο μεγάλο στόχο του προγράμματος μετά την όσο το δυνατό μεγαλύτερη ή και καθολική εγγραφή των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Δυστυχώς η διαρροή των μαθητών συνεχίζεται με μεγάλη διαφοροποίηση από νομό σε νομό όπως φαίνεται στον προηγούμενο πίνακα και κυμαίνεται από 0% σε ένα μόνο νομό, έως 100%. Κατά μέσο όρο η διαρροή των τσιγγάνων μαθητών φτάνει το 77% ποσοστό το οποίο κρίνεται αρκετά υψηλό παρά τα μέτρα τα οποία έχει λάβει το πρόγραμμα σ' αυτή τη φάση υλοποίησής του.

Η χρήση των διαμεσολαβητών για πρώτη φορά συστηματικά από το πρόγραμμα φαίνεται ότι έχει αποτελέσματα αλλά επίσης διαπιστώνουμε ότι από μόνη της η ενέργεια δεν έχει μειώσει την διαρροή που επιμένει και που φαίνεται να εξαρτάται και από άλλους παράγοντες τους οποίους θα αξιολογήσουμε σε βάθος στην επόμενη έκθεση αξιολόγησης, αφού η εμπειρική έρευνα διερευνά θέματα που σχετίζονται με την ενισχυτική διδασκαλία αλλά και τη διαρροή του μαθητικού πληθυσμού.

Υποέργο 7: ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης (ΕΔΑΜ) μαθητών. Η δράση αυτή, η οποία όπως είχαν δείξει οι προηγούμενες μελέτες, αποτελεί παρέμβαση που αναδεικνύει και στηρίζει τις ιδιαίτερες δεξιότητες των τσιγγανοπαίδων και συμβάλλει στην προσέλευση των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο αλλά και την μείωση της εγκατάλειψης του σχολείου.

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου υποέργου προβλεπόταν από το Πρόγραμμα 43 ΕΔΑΜ (Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης Μαθητών) και δημιουργήθηκαν και λειτουργούν κανονικά τα 41 από αυτά στο σύνολο της επικράτειας.

Οι δραστηριότητες των ΕΔΑΜ έχουν ως στόχο να απασχολούν συστηματικά τους μαθητές σε θέματα χορού, στην εκμάθηση των Η/Υ, στο δημιουργικό παιχνίδι, και στη χορωδιακή μουσική, παρέχοντας στα τμήματα τον αναγκαίο εξοπλισμό ο οποίος παρουσιάζεται στον επόμενο πίνακα.

ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΔΑΜ ΠΙΝΑΚΑΣ: ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΥΛΙΚΟΥ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ (ανά σετ)

Κωδ / είδου S	Περιγραφή είδους	Ποσότητα
	A Ομάδα: Προμήθεια Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Παρελκομένων Ειδών (σελ. 4)	
A1	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής – ΤΕΧΝΙΚΩΝ	0
A2	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής – ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ	1*
A3	Εκτυπωτής Inkjet	1*
A4	Έγχρωμος εκτυπωτής Laser	0
A5	Σαρωτές	0
A6	Φορητός Η/Υ	0
A7	UPS	0
A8	Εξωτερικός Σκληρός δίσκος	0
A9	Μνήμη USB	0
A10	FAX – ΠΟΛΥΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ	0

A11	Ψηφιακή φωτογραφική μηχανή	0
A12	Ψηφιακή βιντεοκάμερα	0
A13	Φωτοτυπικό	0
	Β Ομάδα: Προμήθεια Ειδικού Εργαστηριακού Εξοπλισμού	
B1	Εξυπηρετητής βάσεων δεδομένων	0
B2	Εξυπηρετητής Πύλης	0
B3	Ηλεκτρονικός υπολογιστής G.I.S.	0
	Γ Ομάδα: Προμήθεια Λογισμικού	
Γ1	MS Office Pro 2003 Greek, Academic Open	1*
Γ2	Windows Server 2003 Standard Edition, Includes 5 CALs Academic Open	0
Γ3	Firewall	0
	Δ Ομάδα: Προμήθεια μουσικών οργάνων	
Δ1	Φορητά Αρμόνια	1
Δ2	Φλογέρες	3
Δ3	Μεταλλόφωνα	3
Δ4	Κλάβες	3
Δ5	Κουδουνάκια	3
Δ6	Shakers	1
Δ7	Τουμπερλέκια αλουμινίου Νο 2	1
Δ8	Τουμπερλέκια	1
Δ9	Ταμπουρίνο	1
Δ10	Ντέφια	1
Δ11	Music school kit	1
	Ε Ομάδα: Προμήθεια Παιδικών παιχνιδιών	
E1	Τρισδιάστατα επιτραπέζια παιχνίδια	1
E2	Ελληνική Μυθολογία	1
E3	Ζωγραφομανιές για παιδιά	1
E4	Επιτραπέζια παιχνίδια για παιδιά	2
E5	Εκπαιδευτικά παιχνίδια	1
E6	Παζλ	1

	ΣΤ Ομάδα: Προμήθεια Εκπαιδευτικού λογισμικού	
ΣΤ1	Εκπαιδευτικό λογισμικό	1
	Ζ Ομάδα: Προμήθεια υλικών για τη διδασκαλία των μαθηματικών στα Ε.Δ.Α.Μ.	
Z1	Σει πρώτης αριθμησης	5
Z2	Σει ντόμινο (εξάρια)	6
Z3	Σει πάτερν μπλοκ (pattern block)	1
Z4	Κινέζικο παζλ (tangram)	1

Z5	Ράβδοι κουζίνας (cuisenaire rods)	1
Z6	Γεωμετρικό παζλ 3 διαστάσεων	2
Z7	Παζλ πεντόμινο (pentominoes)	6
Z8	Γεωπίνακες (geoboards)	8
Z9	Απλή ζυγαριά	3
Z10	Σει από αλληλοσυνδεόμενα κυβάκια	1
Z11	Πολύχρωμα πάζλ	1
	Η Ομάδα: Προμήθεια παιδαγωγικών παιχνιδιών για φυσικές επιστήμες	
H1	Παιδαγωγικό παιχνίδι για τις επιδράσεις του καπνίσματος	1
H2	Παιδαγωγικό Παιχνίδι με θέμα τους κύκλους της ζωής	1
H3	Παιδαγωγικό παιχνίδι για τον ηλεκτρισμό	1
H4	Παιδαγωγικό παιχνίδι για το ανθρώπινο σώμα	1
H5	Παιδαγωγικό παιχνίδι Ευρωπαϊκός αδιάβροχος χάρτης	1

Τα αποτελέσματα των ΕΔΑΜ θα αξιολογηθούν στο τέλος του προγράμματος σε σχέση με τη συμβολή τους στη μείωση της διαρροής των τσιγγανοπαίδων από το σχολείο, καθώς και στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων που θα μπορούσαν να δώσουν προοπτικές απασχόλησης στο μέλλον.

Στα ΕΔΑΜ συμμετέχουν 623 μαθητές (άντρες/γυναίκες) και οι δραστηριότητες υλοποιούνται μέσω ειδικών συνεργατών, ειδικευμένων στις δραστηριότητες των ΕΔΑΜ .

Υποέργο 4 & 5: ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ, ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Στο πλαίσιο των συγκεκριμένων υποέργων αποφασίστηκε να προετοιμαστεί διδακτικό υλικό το οποίο θα είχε αποδέκτες τους μαθητές όλων των τάξεων του δημοτικού σχολείου αφού λάμβανε υπόψη το γλωσσικό επίπεδο των τσιγγανοπαίδων τα οποία είχαν αρκετές αδυναμίες τόσο στον προφορικό όσο και το γραπτό λόγο.

Εγκρίθηκαν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, τυπώθηκαν και διανεμήθηκαν στα σχολεία όπου λειτουργούν τα ΤΕΔ (Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας) εννέα (9) βιβλία. Τα βιβλία αυτά έχουν ήδη αναρτηθεί στο διαδίκτυο στο portal του προγράμματος (http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=191&Itemid=235) τα οποία μπορεί οποιοσδήποτε ενδιαφέρεται να τα αναγνώσει αφού παρατίθενται σε ηλεκτρονική αναγνώσιμη μορφή τύπου pdf. Το συγκεκριμένο υλικό αναπτύσσεται σε 5 κατηγορίες/άξονες και περιλαμβάνει τρία (3) βιβλία γλώσσας για το μαθητή που φέρουν τον τίτλο «**Μιλώ και γράφω Ελληνικά**» (Υποστηρικτικό υλικό για τη γλώσσα), τρία (3) βιβλία μαθηματικών για το μαθητή με τίτλο «**Μαθηματικά**» (Υποστηρικτικό υλικό για τα Μαθηματικά), καθώς και τα βιβλία του δασκάλου για τα δύο αυτά μαθήματα.

Διδακτικό Υλικό (Κατηγορίες)
α) Υποστηρικτικό υλικό για τη γλώσσα 1. Μιλώ και γράφω Ελληνικά Α' Επίπεδο 2. Μιλώ και γράφω Ελληνικά Β' Επίπεδο 3. Μιλώ και γράφω Ελληνικά Γ' Επίπεδο β) Βιβλίο δασκάλου για τη Γλώσσα γ) Υποστηρικτικό υλικό για τα Μαθηματικά 1. Μαθηματικά Α' Επίπεδο 2. Μαθηματικά Β' Επίπεδο 3. Μαθηματικά Γ' Επίπεδο δ) Βιβλίο δασκάλου για τα Μαθηματικά

Ειδικότερα, το υλικό για τη γλώσσα και τα μαθηματικά αναπτύχθηκε έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις διαφορετικές απαιτήσεις και επίπεδα

επάρκειας του πληθυσμού αναφοράς. Έτσι, το κάθε βιβλίο της γλώσσας (*Μιλώ και γράφω Ελληνικά*), ανεπτυγμένο σε δύο μέρη, ανταποκρίνεται και σε ένα διαφορετικό επίπεδο γλωσσικής δυσκολίας.

Το βιβλίο για το **Επίπεδο I** (α' μέρος: 60 σελ., β' μέρος: 74 σελ.) απευθύνεται σε παιδιά νηπιαγωγείου, Α' και Β' τάξης του Δημοτικού Σχολείου ή και μεγαλύτερης ηλικίας βασικό χαρακτηριστικό των οποίων είναι ότι δεν έχουν μάθει ακόμα να γράφουν και να διαβάζουν. Το υλικό του βιβλίου αναπτύσσεται σε 20 ενότητες και συμπληρώνεται (παράρτημα) με προγραφικές ασκήσεις και ασκήσεις γραφής για τα πρώτα γράμματα. Οι ενότητες αυτές αναφέρονται σε θέματα από το οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού. Στόχος κάθε ενότητας είναι τα παιδιά μέσα από εικονιστικό υλικό, διαλόγους, συζήτηση, ερωτήσεις, μικρά κείμενα, αινίγματα, παραμύθια κ.ά. να καλλιεργήσουν τον προφορικό τους λόγο, να εκφράσουν τις εμπειρίες τους, να μάθουν να διηγούνται, να γράφουν, να επιχειρηματολογούν, να χρησιμοποιούν συγκεκριμένο λεξιλόγιο ανάλογα με τις περιστάσεις επικοινωνίας, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και να αποκτήσουν νέες γνώσεις. Η καλλιέργεια του γραπτού λόγου επιτυγχάνεται μέσα από ασκήσεις ικνηλασίας, αντιγραφής λέξεων ή γραμμάτων, με συνδυασμό συλλαβών για δημιουργία λέξεων, με σταυρόλεξα και σύνδεση εικόνων με λέξεις.

<p>Καλώς ήρθες, μωράκι! Ένα μήλο την ημέρα τον γιατρό τον κάνει πέρα Το σώμα μου Θεέ μου, πάρε το παλιό και δώσ' μου το χρυσό Οι αισθήσεις μου Καλημέρα, σχολείο Σχολείο, το δεύτερο σπίτι μου Η τάξη μου Με λένε Ωρα για διάλειμμα Ήθελα να 'χα ένα σπιτάκι! Χρόνια πολλά... Να τα εκατοστήσεις!</p>	<p>Στην παιδική χαρά! Είμαστε μακριά... κι όμως τόσο κοντά! Ο χρόνος και η οικογένεια του Όλοι δουλεύουν... η δουλειά είναι χαρά! Οι φίλοι μας, τα ζώα Μια φορά κι έναν καιρό Καλό ταξίδι Καλώς ήρθες, όμορφο καλοκαίρι!</p> <p>Παράρτημα Α. Προγραφικές ασκήσεις Β. Ασκήσεις γραφής για τα πρώτα γράμματα</p>
---	--

Το βιβλίο για το **Επίπεδο II** (α' μέρος: 51 σελ., β' μέρος: 30 σελ.) απευθύνεται σε παιδιά της Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Το υλικό του βιβλίου αναπτύσσεται σε 7 ενότητες. Η διδασκαλία βασίζεται στις αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης και καταβάλλεται προσπάθεια ώστε να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες και τα διαφέροντα των τσιγγανοπαίδων με δραστηριότητες που σχετίζονται με καταστάσεις και συνθήκες τόσο του στενού όσο και του ευρύτερου περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Το βιβλίο περιέχει διάφορα είδη κειμένων, όπως παραμύθια, μικρά κείμενα, παροιμίες, χρηστικά κείμενα όπως έντυπα Υπηρεσιών, ανακοινώσεις, προσκλητήρια γάμου κλπ. Γίνεται λειτουργική χρήση της εικόνας συμπληρωματικά με το κείμενο και η εικόνα αξιοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε οι τσιγγανόπαιδες μαθητές να ανακαλύπτουν τα σημασιολογικά πεδία γλωσσικών δομών, με τις οποίες (πιθανόν) να μην είναι εξοικειωμένοι.

Το σχολείο μου Ο χρόνος κυλάει Η οικογένεια μου Πάμε για δουλειά Πάμε να πληρώσουμε λογαριασμούς; Ταξιδεύοντας Να μας ζήσουν
--

Το βιβλίο για το **Επίπεδο III** (α' μέρος: 48 σελ., β' μέρος: 47 σελ.) απευθύνεται σε παιδιά της Ε' και Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου και ενδεχομένως σε παιδιά των πρώτων γυμνασιακών τάξεων. Το υλικό του βιβλίου αναπτύσσεται σε 11 ενότητες. Τα κείμενα είναι ανάλογα με το επίπεδο και τις δυνατότητες των μαθητών στη χρήση της ελληνικής γλώσσας και αναφέρονται στα άμεσα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες, το οικείο και ευρύτερο περιβάλλον των τσιγγανοπαίδων. Υπάρχουν εκτενέστερα κείμενα, μύθοι, ποιήματα, χρηστικά κείμενα όπως αγγελίες,

άρθρα και συνεντεύξεις από εφημερίδες, έντυπα Υπηρεσιών, οδικά σήματα, παροιμίες και πληροφορίες από ιστοσελίδες στο διαδίκτυο κλπ. Η διδασκαλία βασιζόμενη στις αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης τοποθετεί τον μαθητή κάθε φορά σε ειδική περίπτωση επικοινωνίας ώστε με κατάλληλη χρήση του λόγου του να μπορέσει να φέρει αποτέλεσμα ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκει. Οι ασκήσεις είναι διαβαθμισμένης δυσκολίας, σχετίζονται με τα κείμενα και τις θεματικές των ενοτήτων και ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα επιλογής για την πιο αποτελεσματική χρήση τους.

<p>Τα σχολεία ανοίξανε παντού Η φιλία Σπίτι μου, σπιτάκι μου Η οικογένεια μου κι εγώ Ο χρόνος και οι άνθρωποι Η ζωή μας στην πόλη</p>	<p>Αγαπάτε το πράσινο Καλό μυαλό σε γερό κορμί Ώρα για φαγητό Γάμοι και πανηγύρια Τεχνολογία μόνο για... ανηλίκους Γάμοι και πανηγύρια</p>
--	---

Όσον αφορά στα **μαθηματικά**, και εκεί το κάθε βιβλίο ανταποκρίνεται σε ένα αντίστοιχο επίπεδο μαθηματικής δυσκολίας.

Το βιβλίο για το **Επίπεδο I** διαμορφώνεται σε δύο μέρη (α' μέρος: 50 σελ., β' μέρος: 51 σελ.) απευθύνεται σε παιδιά της Α' και Β' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Οι ενότητες του περιέχουν μαθηματικές δραστηριότητες αριθμητικής, γεωμετρίας και επίλυσης προβλημάτων συμβατών με το Αναλυτικό Πρόγραμμα. Η διδασκαλία συμπληρώνεται με τη χρήση εποπτικού και χειραπτικού υλικού.

<p>Αριθμοί και χρωματιστά ραβδάκια Σκάλες του Δέκα Μικρότερο Ανάμεσα Μεγαλύτερο Χρωματιστά μπαλόνια... χρωματιστή σκάλα Το τρένο των ράβδων Πόσο κάνει; Φορτώστε!!! Πόσα κουβαλάει το κάθε φορτηγό; Ξεφορτώστε!!!</p>	<p>Τρενάκια με τρία ντόμινο Περισσότερα τρενάκια με ντόμινο Πίνακας 1-100 Τι έχει 22 πόδια και κλοτσάει; Παιχνίδι με τον πίνακα 1-100 Σχήματα στο γεωπίνακα Κατασκευές με λαστικάκια Σχήματα που πετούν Μοιράζοντας δίκαια το γεωπίνακα Συνεχίζοντας τη δίκαιη μοιρασιά</p>
--	--

Πρόσθεση Κι άλλες προσθέσεις Πολύχρωμη χελώνα Οι αριθμοί 11 και 12 Οι αριθμοί 13 και 14 Οι αριθμοί 15 και 16 Οι αριθμοί 17 και 18 Οι αριθμοί 19 και 20 Αφαίρεση Κι άλλη πολύχρωμη χελώνα Παιχνίδια με τις ράβδους για δύο παίκτες Το ρομπότ για δύο παίκτες Η κούπα για δύο παίκτες Τι γίνεται στον κήπο; Η γειτονιά με τα ανθρωπάκια Η γιορτή των χρωμάτων! Το σχολείο των χρωμάτων! Πράξεις με ανθρωπάκια Ομάδες με ντόμινο Άλλες ομάδες με ντόμινο Ένα περισσότερο Ένα λιγότερο Σταυροδρόμια Λιγότερες το ίδιο ή περισσότερες από Τρενάκια με δύο ντόμινο	Το τρένο στο γεωπίνακα Το Τάνγκραμ Το σπίτι Ο κύκνος Αναποδογυρίζω και ταιριάζω Κάλυψη σχημάτων Κάλυψη και μέτρηση Κλάσματα με το Τάνγκραμ Η πόρτα της σκηνής Τα πεντόμινο Κι άλλα πεντόμινο! Σχήματα με δύο πεντόμινο Σχήματα με τρία πεντόμινο Αριθμοί με πεντόμινο Μετατοπίζω Περιστρέφω Βρες τον τρόπο! Αναποδογυρίζω Ταιριάζω τα πεντόμινο Βρες τον τρόπο! Ιστορίες με εικόνες και αριθμούς 1 Ιστορίες με εικόνες και αριθμούς 2 Ιστορίες με εικόνες και αριθμούς 3 Ιστορίες με αριθμούς Διαδρομές με αριθμούς Προβλήματα
--	---

Το βιβλίο για το **Επίπεδο II** (95 σελ.) απευθύνεται σε παιδιά της Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Και αυτό το βιβλίο περιέχει μαθηματικές δραστηριότητες αριθμητικής, γεωμετρίας και επίλυσης προβλημάτων οι οποίες ή αποτελούν προεκτάσεις των δραστηριοτήτων του πρώτου επιπέδου ή είναι νέες δραστηριότητες.

Αναγνώρισε τα γεωμετρικά σχήματα Κατασκευάζω τετράπλευρα Όλα τα τετράγωνα Είναι τετράγωνο; Τα πεντόμινο Κι άλλα πεντόμινο! Η αυλή του σχολείου Η πισίνα Ο σκύλος	Καλύπτοντας τους πίνακες ανακοινώσεων Πώς θα φτάσω το βάζο; Σχεδιάζοντας ολόκληρες σοκολάτες Η παραγγελία άλλαξε Βρίσκω το μισό και το διπλάσιο Συγκρίνω τα τριγωνικά κομμάτια Κατασκευάζοντας σπιτάκια Η γάτα Υφαντική τέχνη
--	---

<p>Μια ωραία πεταλούδα Κάλυψε τον τοίχο Σχήματα με 4 τετράγωνα Ένα παιγνίδι τετράγωνο Το Τάνγκραμ Ίδιο σχήμα, διαφορετικό μέγεθος Συγκρίνω επιφάνειες Καθιστός Ινδιάνος Το караβάκι Συγκρίνω εμβαδά Καλύπτω έτσι κι αλλιώς Καλύπτω ένα τετράγωνο Καλύπτω τα ορθογώνια Το παραλληλόγραμμο Μοιράζοντας δίκαια το γεωπίνακα Μοιράζοντας ξανά δίκαια το γεωπίνακα Ψάχνοντας για το ολόκληρο Το караβι Χαρταετοί με διαφορετικά σχέδια Καλύπτω σχήματα με άλλα σχήματα Ο ήλιος με τις ακτίδες του Διακοσμητικά πλέγματα Το σκιάχτρο Κατασκευάζοντας ετικέτες Οι δρομείς Τα καταστρώματα του караβιού</p>	<p>Πινακίδες με ονόματα πόλεων Μια φωτογραφία σε κορνίζα Παράθυρο με υαλότουβλα Το κομμένο δίχτυ Φτιάχνω σπιτάκια με κομμάτια του ντόμινο Μαγικά τετράγωνα με κομμάτια του ντόμινο Ο ήλιος του 21 Χτίσε με ράβδους τη σκάλα της εικόνας Κατασκευές με ράβδους Ο πίνακας 1-100 Εργαστήριο παιχνιδιών Στην κατασκήνωση Μεταφορικά μέσα Λαβύρινθος με αριθμούς Τριπλές ζαριές Διψήφιοι και τριψήφιοι αριθμοί Τι μετράει; Αριθμοκάρτες Γενέθλια Φτηνά πουκάμισα Σινεμά Συμφέρει; Προβλήματα Κι άλλα προβλήματα</p>
--	---

Τέλος, το βιβλίο για το **Επίπεδο III** (82 σελ.) απευθύνεται σε παιδιά Ε' και Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου και ενδεχομένως σε παιδιά των πρώτων γυμνασιακών τάξεων. Όπως συνέβη και με τα βιβλία των δύο προηγούμενων Επιπέδων, οι ενότητες του περιέχουν μαθηματικές δραστηριότητες αριθμητικής, γεωμετρίας, επίλυσης προβλημάτων και συλλογής και ανάλυσης δεδομένων. Οι δραστηριότητες πλαισιώνονται και υποστηρίζονται από χειραπτικό και εποπτικό υλικό που έχει ήδη διανεμηθεί στα Τμήματα Ενισχυτικής διδασκαλίας του Προγράμματος.

<p>Σχήματα με 5 τετράγωνα Η περίμετρος των πεντόμινο Συγκρίνω περιμέτρους</p>	<p>Κατασκευάζοντας το караβι Ο λαχανόκηπος Συσκευασίες λαδιού</p>
---	---

<p>Με περίμετρο 20 μονάδες Εμβαδόν και περίμετρος Ανοιχτά κουτιά «τ» μικρό και «Τ» μεγάλο Προκλήσεις Το Τάγκραμ Συγκρίνω εμβαδά Συγκρίνω και πάλι εμβαδά Καλύπτω με Τάγκραμ Υπολογίζω το εμβαδόν της επιφάνειας Καλύπτω με Τάγκραμ Καλύπτω με Τάγκραμ Κατασκευάζω με Τάγκραμ Καλύπτω σχήματα με άλλα σχήματα Ένα παράξενο δεντράκι Ένα λουλούδι ανθισμένο Το πάτωμα ενός δωματίου Αλλάζω τα σπασμένα πλακάκια Μείξη χρωμάτων Κατασκεύασε το χαρταετό Σχεδίασε την καμηλοπάρδαλη Το παιδικό δωμάτιο Κατασκευάζοντας πίνακες ανακοινώσεων Μοιράζοντας δίκαια Ο αρχαιολόγος Βρίσκω το ολόκληρο Η γάτα</p>	<p>Τα φτερά της πεταλούδας Το χρωματιστό καλί Οι τροχοί του ποδηλάτου Ο χρωματιστός διάδρομος Χρωματίζω το καλί Τα φρούτα στον πάγκο Το γήπεδο του ποδοσφαίρου Χάρτινα τελάρα Το πέταγμα του χαρταετού Το καλάμι του ψαρά Όλα τα ορθογώνια παραλληλόγραμμα Και άλλα ορθογώνια παραλληλόγραμμα Όλα τα πλάγια παραλληλόγραμμα Και άλλα παραλληλόγραμμα Κλάσματα Τι πάχος έχει; Εκτιμήσεις με δεκαδικούς Πίνακας πολλαπλασιασμού Προβλέψεις με το κομπιουτεράκι Με το νου Δεκαδικοί αριθμοί Παιχνίδι με δεκαδικούς Πόσο κοντά μπορείς να φτάσεις; Χαλασμένα πλήκτρα Ο μεγαλύτερος αριθμός</p>
---	--

«**Βιβλίο του Δασκάλου**» για τη γλώσσα (64 σελ.): Περιέχει μεθοδολογικές οδηγίες προς τους εκπαιδευτικούς για τη διδασκαλία και τη δημιουργική χρήση των βιβλίων του μαθητή «Μιλώ και γράφω Ελληνικά» και των τριών επιπέδων. Παρέχεται στους εκπαιδευτικούς επαρκής πληροφόρηση και προτείνονται αναγκαίες τεχνικές και μεθοδολογικές υποδείξεις για ευχερέστερη επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Σε κάθε ενότητα αναφέρονται οι ειδικοί διδακτικοί στόχοι καθώς και οι στρατηγικές διδασκαλίας και δραστηριότητες, ακόμη και ανά υποενότητα. Παρέχονται οι αναγκαίες οδηγίες στον εκπαιδευτικό για τη διδασκαλία μιας ενότητας και προτείνεται η αξιοποίηση ποικίλου υλικού και επιπρόσθετων εναλλακτικών δραστηριοτήτων.

«Βιβλίο του Δασκάλου» για τα μαθηματικά (86 σελ.): Το βιβλίο του εκπαιδευτικού, κοινό και για τα τρία επίπεδα, περιέχει οδηγίες προς τον εκπαιδευτικό που διδάσκει στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας, για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων, τη χρήση των υλικών και την ενδεχόμενη επέκτασή τους μέσα στα πλαίσια του Αναλυτικού Προγράμματος των Μαθηματικών και της Ενισχυτικής Διδασκαλίας.

Υποέργο 9: ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Αριθμός ημερίδων Ευαισθητοποίησης – τόπος και ημερομηνία πραγματοποίησης

Στην αρχή του προγράμματος και συγκεκριμένα στο τέλος του 2006 και στις αρχές του 2007 πραγματοποιήθηκαν ενημερωτικές ημερίδες στις οποίες οι υπεύθυνοι του προγράμματος παρουσίαζαν τον σχεδιασμό του προγράμματος αλλά και τον τρόπο υλοποίησής του. Στόχος αυτού του υποέργου είναι να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την ενιαία αντιμετώπιση του προβλήματος της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων στην ελληνική επικράτεια, στην πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος στον πληθυσμό στόχο, στην ανταλλαγή απόψεων και την ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων των διαφόρων περιοχών ώστε το πρόγραμμα με αντίστοιχη διαφοροποίηση να αυξήσει την αποτελεσματικότητά του.

Έτσι, λοιπόν, διεξήχθησαν μέχρι σήμερα 19 εκδηλώσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης εκ των οποίων 8 περιφερειακές εκδηλώσεις στις έδρες των αντίστοιχων περιφερειών του προγράμματος και 9 Νομαρχιακές εκδηλώσεις αντίστοιχες των περιφερειακών και νομαρχιακών επιμορφωτικών σεμιναρίων.

Επίσης, πραγματοποιήθηκαν στην αρχή του προγράμματος δυο εκδηλώσεις που συμμετείχαν όλοι οι συνεργάτες του προγράμματος εκ των οποίων μια εναρκτήρια Εκδήλωση του προγράμματος στις **1/12/2006**, στο Βόλο, καθώς επίσης και μια ενημερωτική Εκδήλωση για τους συνεργάτες του δικτύου τους οποίους μέσα από αξιοκρατικές και ανοιχτές διαδικασίες είχε προσλάβει το πρόγραμμα στις **2/11/2006**, πάλι στην έδρα του προγράμματος στο Βόλο.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι εκδηλώσεις που έγιναν μέχρι σήμερα με την αντίστοιχη θεματολογία η οποία αφορά θέματα ανάδειξης της ανάγκης εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων , τις ιδιαιτερότητες αυτού του πληθυσμού - στόχου, τις στρατηγικές εκπαίδευσης και μάθησης αυτών

των μαθητών, γενικότερα θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης κ.ά. με τη συμμετοχή των τοπικών φορέων των τσιγγάνων σε κάθε περιοχή.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	
Π1	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	2/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Ο σχολικός αποκλεισμός των Τσιγγανοπαίδων • Σχολική Ένταξη Τσιγγανοπαίδων: η εμπειρία ως πηγή ανατροφοδότησης • Στόχοι και περιορισμοί της διαπολιτισμικής προσέγγισης
Π2	ΚΡΗΤΗΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	23/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: η περίπτωση της Κρήτης • Διαχείριση της Διαφοράς • Στρατηγικές εκπ/σης και μάθησης των μαθητών με ρόμικη προέλευση
Π3	ΗΠΕΙΡΟΥ	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	16/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ήπειρο • Κοινωνική θέση, ταυτότητα και εκπαίδευση: Μειονοτικές και

				<p>ενταξιακές λύσεις στο πρόβλημα της παιδείας των Ελλήνων Τσιγγάνων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαιδων στο Σχολείο: Δράσεις, αναστολές και προκλήσεις
Π4	ΘΡΑΚΗΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ	09/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαιδων στο Σχολείο: Δομή, • φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ "Ένταξη τσιγγανοπαιδων στο σχολείο" και η σημασία του για τη δημόσια εκπαίδευση στην Ελλάδα • Πολιτισμική Ποικιλομορφία και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Εκπαίδευση Τσιγγανοπαιδων στην Περιφερειακή Διεύθυνση Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης • Γλωσσική ικανότητα σε μια δεύτερη γλώσσα και διαπολιτισμική εκπαίδευση
Π5	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΠΑΤΡΑ	16/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαιδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Ένταξη Τσιγγανοπαιδων στο Σχολείο: η περίπτωση της Πελοποννήσου • Τσιγγάνοι σε μια Πολυπολιτισμική Πραγματικότητα • Διαφέρον και αυτενέργεια στη σχολική τάξη μαθητών από δύσκολα κοινωνικά

				περιβάλλοντα
Π6	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΑΘΗΝΑ	09/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση της πορείας εφαρμογής του προγράμματος στην Αττική και στα νησιά του Αιγαίου • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Η πρώτη φάση εφαρμογής του προγράμματος: Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο • Τι είναι οι Έλληνες Τσιγγάνοι;
Π7	ΣΤΕΡΕΑΣ	ΧΑΛΚΙΔΑ	23/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση της πορείας εφαρμογής του προγράμματος στη Στερεά Ελλάδα • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Ένταξη ή αφομοίωση; Τα τσιγγανόπαιδα στις τοπικές κοινωνίες και στα σχολεία της Στερεάς Ελλάδας • Στάσεις και προσδοκίες από την εκπαίδευση: η οπτική γωνία της ομάδας-στόχου του προγράμματος • Έλληνες Τσιγγάνοι: το 'παράδοξο του σχολείου' και η διαπραγμάτευση της διαφορετικότητας • Το πρόγραμμα Ένταξη Τσιγγανόπαιδων στο Σχολείο στη Στερεά Ελλάδα: Χαρτογράφηση, διαπιστώσεις,

				εκπαιδευτικές και κοινωνικές προκλήσεις
Π8	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΒΟΛΟΣ	23/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Εφαρμογή του προγράμματος στην Περιφέρεια Θεσσαλίας • Διαπολιτισμικότητα, Κοινωνία και Σχολείο • Η εκπαίδευση των Τσιγγανοπαίδων στη Θεσσαλία

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	
N1	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΔΡΑΜΑ	27/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας και μαθηματικών • Η εκπαίδευση μειονοτήτων: η διδασκαλία γλώσσας σε παιδιά Ρομ • Οι Ρομ στην Ελλάδα: ιστορία, πολιτισμοί, χαρακτηριστικά • Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Ρομ
N2	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΚΑΒΑΛΑ	28/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η διδασκαλία της γλώσσας σε παιδιά Ρομ • Η διδασκαλία των μαθηματικών σε παιδιά Ρομ • Οι Ρομ στην Ελλάδα: ιστορία, πολιτισμός χαρακτηριστικά

				<ul style="list-style-type: none"> • Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Ρομ • Το έργο και οι δράσεις του Ιατροκοινωνικού Κέντρου Τσιγγάνων Καβάλας
N3	ΚΡΗΤΗΣ	ΧΑΝΙΑ	5/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Επισημάνσεις για μια χρήσιμη και εποικοδομητική ένταξη των Τσιγγανοπαιδών στα σχολεία. Από την πράξη στη θεωρία • Η ζωή στον καταυλισμό. Η προοπτική του Σχολείου • Εμπειρία και δράσεις των συνεργατών δικτύου του Προγράμματος στην Περιφέρεια Κρήτης. Προβλήματα και Προβληματισμοί
N4	ΗΠΕΙΡΟΥ	ΚΕΡΚΥΡΑ	27/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Τσιγγάνοι και Εκπαίδευση στην Κέρκυρα: Μετασχηματισμοί και Προκλήσεις • Οι τσιγγάνοι στο σχολείο: η οπτική των εκπαιδευτικών • Κοινωνική θέση, ταυτότητα και εκπαίδευση: Μειονοτικές και ενταξιακές λύσεις στο πρόβλημα της παιδείας των Ελλήνων Τσιγγάνων • Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία ως δυνατότητα αξιοποίησης της πολυπολιτισμικότητας
N5	ΘΡΑΚΗΣ	ΚΟΜΟΤΗΝΗ	18/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ανακαλύπτοντας τους Ρομά στη δεκαετία του 1990

				<ul style="list-style-type: none"> • Επιτόπια Παρέμβαση: Μονοπάτι για την ένταξη μαθητών ειδικών ομάδων πληθυσμού στην εκπαίδευση • Η επαναφορά του αφομοιωτικού μοντέλου στο επίκεντρο του παιδαγωγικού λόγου για τη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας. • Ο ρόλος του δασκάλου σε σχολεία με τσιγγανόπαιδες μαθητές σήμερα, μια προσέγγιση με βάση στοιχεία βιβλιογραφικής και κοινωνιολογικής έρευνας • Κοινωνικό Πλαίσιο και Εκπαιδευτική Διαδικασία σε Πολυπολιτισμικές Κοινωνίες
N6	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΠΥΡΓΟΣ	27/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Προσωπική και Συλλογική Ετερότητα στην Επερχόμενη Παγκοσμιοποίηση • Το πρόγραμμα "Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο" στην Πελοπόννησο • Γονείς και παιδιά από δύσκολα κοινωνικά περιβάλλοντα • Η εκπαιδευτική πορεία μιας σπουδάστριας τσιγγάνικης καταγωγής
N7	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΑΘΗΝΑ	31/05/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση των στόχων της ημερίδας • Ενημέρωση για την πορεία του Προγράμματος • Η εκπαιδευτική διαδρομή ενός τσιγγάνου επιστήμονα

				<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση μουσικών δημιουργιών από το ΕΔΑΜ του 9ου Δ.Σ. Ανω Λιτσίων • Παρουσίαση παραδοσιακών χορών από το ΕΔΑΜ του 2ου Δ.Σ. Αγίας Βαρβάρας • Παρουσίαση μουσικών δρώμενων από τους μαθητές του 1ου Δ.Σ. Αγίας Βαρβάρας
N8	ΣΤΕΡΕΑΣ	ΑΜΦΙΣΣΑ	23/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η κατάσταση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα • Παρουσίαση του Ιατρο-κοινωνικού κέντρου και του έργου του — Προβλήματα των Τσιγγάνων στην περιοχή της Άμφισσας • Η παρουσία των Τσιγγάνων στα δημοτικά σχολεία του νομού Φωκίδας • Το Πρόγραμμα Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο' και οι δράσεις του στη Στερεά Ελλάδα
N9	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΛΑΡΙΣΑ	24/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνικός Αποκλεισμός των Ρομά και εκπαιδευτικές διαδικασίες • Η φοίτηση των Τσιγγανοπαίδων στα δύο δημοτικά σχολεία της Νέας Σμύρνης και ενημέρωση των γονέων για την επόμενη χρονιά • Η ένταξη των Τσιγγανοπαίδων από την οπτική ενός διαμεσολαβητή

Στις **περιφερειακές εκδηλώσεις** παρουσιάστηκαν θέματα σχετικά με τις δράσεις του προγράμματος από τον υπεύθυνο του προγράμματος, από τον περιφερειακό υπεύθυνο, καθώς και από τους σχολικούς συμβούλους, τον εκπρόσωπο της διοίκησης στην εκπαίδευση και από πανεπιστημιακούς με εξειδίκευση σε ζητήματα παιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Όσον αφορά στις **νομαρχιακές εκδηλώσεις** κεντρικός στόχος ήταν η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και της τοπικής εκπαιδευτικής κοινότητας. Για το λόγο αυτόν προτιμήθηκαν εισηγητές προερχόμενοι κατά περίπτωση από τον ίδιο νομό, ώστε να γνωρίζουν επαρκώς την τοπική εκπαιδευτική πραγματικότητα και, κατά συνέπεια, η παρέμβασή τους να είναι περισσότερο αποτελεσματική.

Στις παραπάνω εκδηλώσεις συμμετείχαν τόσο με εισηγήσεις όσο και με παρεμβάσεις μέλη των συλλογικών φορέων των Τσιγγάνων. Συγκεκριμένα παραβρέθηκαν εκπρόσωποι από τους εξής φορείς: Σύλλογος Τσιγγάνων Νέας Σμύρνης Ν. Λάρισας, Σύλλογος Τσιγγάνων Σοφάδων Ν. Καρδίτσας, Σύλλογος Τσιγγάνων Αγ. Παρασκευής Ν. Ιωνίας Βόλου, Δίκτυο ROM, Σύλλογος Τσιγγάνων Αλιβερίου Ν. Μαγνησίας, Εξωραϊστικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αλέξανδρος Ν. Αττικής.

Αναλυτικά η συμμετοχή στις εκδηλώσεις από πλευράς εισηγητών, υπευθύνων της διοίκησης της εκπαίδευσης και των συνεργατών του προγράμματος ήταν

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	Μέλη ΔΕΠ	Επιστ/κοί συνεργάτες, διδάκτορες Παν/μίου	Δάσκαλοι/Νηπιαγωγοί	Άλλοι Σχολ.Συμβ. συνεργάτες
Π1	3			
Π2	4			
Π3	3		1 (περ/κός δ/ντής)	
Π4	3			
Π5	4			
Π6	2	1		
Π7	2	1	1 (περ/κός	1

			δ/ντής)	
Π8	3		1 (περ/κός δ/ντής)	

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	Μέλη ΔΕΠ	Επιστ/κοί συνεργάτες, διδάκτορες Παν/μίου	Δάσκαλοι /Νηπιαγω γοί	Σχολ.Συμβ ·	Συνεργάτες τοιγγάνοι	Άλλοι συνεργάτες
N1	1		2	1		
N2	2		1	1		1
N3	1		1		1 διαμεσολα βητής	1
N4	2		1	1		
N5	2	3		1		1
N6	2			1	1 φοιτήτρια	
N7	2				1	
N8	1			2		1
N9	1		1		1 διαμεσολα βητής	

Υποέργο 11: ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ

Περιγραφή/ περιεχόμενο/ ενέργειες

Διαμορφώθηκαν οι προδιαγραφές μέσω διαγωνισμού ανάθεσης δημιουργίας Portal. Έγινε η προκήρυξη για την επιλογή του σχήματος που θα δημιουργήσει το Portal και θα το συμπληρώσει με τα απαραίτητα στοιχεία. Ο διαγωνισμός κατακυρώθηκε στο «Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών» το οποίο ήδη υλοποιεί το Portal. Μία πρώτη μορφή του υπάρχει στο δίκτυο στην εξής ηλεκτρονική διεύθυνση: **www.roma.uth.gr**

Η ολοκλήρωση του διαγωνισμού για εξοπλισμό είχε ως αποτέλεσμα την προμήθεια του σταθμού εργασίας για το Portal στο οποίο τρέχει η πρώτη έκδοση του και στο οποίο πρόκειται να τροφοδοτηθούν τα στοιχεία για την ολοκλήρωσή του.

Η σημερινή μορφή του Portal ενημερώνεται διαρκώς, είναι λειτουργική, φιλική προς το χρήστη και ήδη παρέχει πληροφορίες που αφορούν τις κεντρικές δραστηριότητες του Προγράμματος, όπως είναι οι ενημερωτικές παρεμβάσεις, το δημοσιευμένο διδακτικό υλικό συμπεριλαμβανομένου και του οδηγού επιμόρφωσης εκπαιδευτικών «Ετερότητα στη σχολική τάξη και διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και των μαθηματικών», η ενισχυτική διδασκαλία και η δημιουργική απασχόληση, οι εκδηλώσεις που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, καθώς και άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία για το πρόγραμμα.

Υποέργο 12: ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Πορεία εφαρμογής GIS

Ξεκίνησε η ανάπτυξη του πληροφοριακού συστήματος παρακολούθησης, επεξεργασίας και ανάλυσης της πορείας φοίτησης των τριγυνοπαίδων στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Για το σκοπό αυτό έγινε σχέδιο υλοποίησης του υποέργου και των σχετικών δράσεων, καθορίστηκαν οι δραστηριότητες και τα πακέτα εργασίας που αναφέρονται στην ανάπτυξη της εφαρμογής της βάσης δεδομένων, ορίστηκε το χρονοδιάγραμμα ενεργειών και τα παραδοτέα τόσο γενικά όσο και κατά εμπλεκόμενο-εργαζόμενο της ομάδας στο έργο. Ορίστηκαν οι φόρμες συγκέντρωσης δεδομένων φοίτησης και των υποκειμένων του πληθυσμού και δημιουργήθηκε μια πρώτη πιλοτική εφαρμογή. Τη στιγμή αυτή η βάση δεδομένων έχει δεδομένα που αφορούν στοιχεία του προηγούμενου προγράμματος αλλά και στοιχεία φοίτησης που αφορούν το 1^ο και 2^ο τρίμηνο του 2007. Η συγκέντρωση των στοιχείων συνεχίζεται με το 3^ο τρίμηνο του 2007. Παράλληλα η ολοκλήρωση του διαγωνισμού για τον εξοπλισμό έχει οδηγήσει στην εγκατάσταση Server για τη Βάση Δεδομένων και το Γεωγραφικό Εργαλείο στα οποία έχουν εγκατασταθεί τα αντίστοιχα εργαλεία λογισμικού για την επεξεργασία των δεδομένων που εισάγονται. Η βάση θα ξεκινήσει να τροφοδοτείται με δεδομένα στις αρχές του 2008.

V. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ: Συμπεράσματα – Προτάσεις.

Από το 1996 που σχεδιάστηκε για πρώτη φορά η πολιτική αντιμετώπισης της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων ήταν βέβαιο ότι η πολιτεία αναλάμβανε ένα έργο το οποίο ήταν δύσκολο, επίπονο και μακροχρόνιο γιατί εκαλείτο να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα το οποίο δεν είναι μόνο εκπαιδευτικό αλλά πολυσύνθετο και η παρέμβαση οφείλει να είναι πολυεπίπεδη.

Στην πορεία διαπιστώθηκε ότι το πρόγραμμα ήταν σχεδιασμένο να αντιμετωπίσει θέματα τα οποία αφορούν την εκπαίδευση αλλά και το περιβάλλον του εκπαιδευτικού συστήματος αφού μελετούσε θέματα ταυτοτήτων, θέματα που αφορούσαν το οικογενειακό περιβάλλον των τσιγγάνων, το πρόβλημα της σχέσης των τσιγγάνων με την εκπαίδευση αλλά και τη σχέση τσιγγάνων και μη τσιγγάνων.

Το πρόγραμμα εκ των πραγμάτων προέβαλε τα θέματα αυτά και τα αποτελέσματα των ερευνών που έγιναν οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι το πρόβλημα της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων αφορά και άλλους φορείς εκτός από το ΥΠΕΠΘ αλλά και την ελληνική κοινωνία.

Στη συνέχεια διαπιστώσαμε επίσης ότι στην επίλυση αυτού του προβλήματος συμμετέχει μόνον το ΥΠΕΠΘ και μάλιστα μόνον τυπικά ενώ στην πράξη ουσιαστική συμμετοχή έχουν, τα δέκα τελευταία χρόνια, οι εκπαιδευτικοί.

Έτσι, λοιπόν, το πρώτο πρόβλημα που αντιμετωπίζει το πρόγραμμα, για να είναι περισσότερο αποτελεσματικό, είναι η συμμετοχή της διοίκησης και της ιεραρχίας του συστήματος στην εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων.

Η συμβολή του προγράμματος στην καταπολέμηση του αποκλεισμού των τσιγγάνων από το εκπαιδευτικό σύστημα φαίνεται να είναι σημαντική στις περιοχές παρέμβασης, ενώ στις υπόλοιπες, στις οποίες δεν μπορεί να παρέμβει κυρίως λόγω προϋπολογισμού, όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία και μόνο της διαρροής είναι περιορισμένη.

Οι κυριότερες δυσκολίες παροχής ίσων ευκαιριών και καταπολέμησης του αποκλεισμού των τσιγγανοπαίδων από το εκπαιδευτικό σύστημα προέρχονται, αν θέλουμε να επιμερίσουμε τις ευθύνες, πρώτα από τον εκπαιδευτικό μηχανισμό και μετά από τους τσιγγάνους. Φαίνεται ότι το πρόγραμμα δεν είναι τόσο αποτελεσματικό όταν λειτουργεί αποκομμένα από άλλες αναγκαίες δραστηριότητες, ίσως και άλλων υπουργείων, δεδομένου ότι οι παγιωμένες καταστάσεις τόσο στον εκπαιδευτικό μηχανισμό όσο και στην τσιγγάνικη κοινότητα δεν μπορούν να καταπολεμηθούν όταν οι δράσεις δεν είναι ολοκληρωμένες..

Στους ανασταλτικούς παράγοντες στη φοίτηση των τσιγγανοπαίδων περιλαμβάνονται οι τσιγγάνοι γονείς και η κουλτούρα τους η οποία σταδιακά μπορεί να αλλάξει όταν δουν τα θετικά αποτελέσματα της εκπαίδευσης στην πράξη, συμβάλλοντας έτσι στην αλλαγή της νοοτροπίας τους απέναντι στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Οι δυσκολίες φαίνεται όμως ότι προκύπτουν και από τον εκπαιδευτικό θεσμό, καθώς διαπιστώνεται ότι η διοίκησή του σε πολλές περιπτώσεις δεν γνωρίζει το πρόβλημα και στην καλύτερη περίπτωση το γνωρίζει και απέχει δείχνοντας μια αδράνεια μπροστά σε ένα πρόβλημα που μοιάζει να μην την αφορά.

Τα διαρκή αποτελέσματα του Προγράμματος, που αφορούν τις εγγραφές, την ενισχυτική διδασκαλία και την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών, που θεμελιώνουν τη βιωσιμότητά του, σύμφωνα με τους συνεργάτες του προγράμματος, είναι πολύ σημαντικά.

Τα διαρκή αποτελέσματα του Προγράμματος εντοπίζονται στους τομείς της βελτίωσης της **εκπαιδευτικής δομής** και της σχέσης της με τη διοίκηση, με τους εκπαιδευτικούς και με τους μαθητές, της **κοινωνικής δομής** και συγκεκριμένα στη βελτίωση των σχέσεων γονέων τσιγγάνων και μη τσιγγάνων παρά τα καταγεγραμμένα προβλήματα, καθώς και στη βελτίωση των σχέσεων με την τοπική κοινωνία, και, τέλος, στην σταδιακή αλλά σταθερή αλλαγή νοοτροπίας μέσω της ενημέρωσης και της κοινής συμμετοχής σε συλλογικά όργανα.

Αναλυτικά στοιχεία των επιπτώσεων διαρκών και μη αποτελεσμάτων από την εφαρμογή του προγράμματος θα δοθούν στην επόμενη έκθεση

αξιολόγησης με τεκμηριωμένη άποψη που θα προκύψει από την εμπειρική έρευνα που έχει λάβει χώρα στο πλαίσιο της αξιολόγησης. Από την παρουσίαση των στοιχείων για το πρώτο έτος εφαρμογής του προγράμματος φαίνεται το πρόγραμμα να αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Παρατηρούμε μια σχετική καθυστέρηση στην υλοποίηση του φυσικού αντικείμενου. Έχει δημιουργηθεί πρόβλημα στη συμμετοχή των εκπαιδευτικών στις επιμορφώσεις αν και αποτελεί μεγάλη αντίφαση η δηλωμένη, εκ μέρους των συλλογικών φορέων τους (ΔΟΕ, ΟΛΜΕ), ανάγκη για διαρκή επιμόρφωση. Σε δυο σημεία επικεντρώνεται η αιτία για την υστέρηση αυτού του μέτρου. Το ένα αφορά στη συχνότητα με την οποία γίνονταν τα επιμορφωτικά προγράμματα που αφορούν τους εκπαιδευτικούς της Α΄θμιας εκπαίδευσης πάνω σε διάφορα αντικείμενα, με κυρίαρχα αυτά που σχετιζόνταν με την επιμόρφωση στα νέα διδακτικά βιβλία και τα οποία υλοποιούνταν ταυτόχρονα με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για τους τσιγγανόπαιδες, γεγονός που αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα στη συμμετοχή σε ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα με περιορισμένο στόχο.

Το δεύτερο σημείο έχει σχέση με το αρνητικό κλίμα που δημιούργησε η απαξίωση της συμμετοχής σε επιμορφωτικά σεμινάρια με την μη επιβράβευση των εκπαιδευτικών στις διαδικασίες της διοικητικής τους εξέλιξης, αφού στις τελευταίες διαδικασίες επιλογής στελεχών δεν λήφθηκε υπόψη η συμμετοχή στις επιμορφώσεις.

Ιδιαίτερη είναι η συμβολή του προγράμματος στην επίλυση ορισμένων εκπαιδευτικών προβλημάτων αλλά και ευρύτερων προβλημάτων κυρίως σχέσεων των τσιγγάνων και της τοπικής κοινωνίας με τα σχολεία μέσω των ΕΔΑΜ τα οποία αποτελούν ένα από τα πιο θετικά στοιχεία της εφαρμογής του προγράμματος αφού κάνουν το σχολείο πιο ελκυστικό γενικότερα και όχι μόνο για τα τσιγγανόπαιδα.

Ένα άλλο πρόβλημα το οποίο φαίνεται να μην αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά ή τουλάχιστον όσο θα ήθελε το πρόγραμμα είναι η μαθητική διαρροή η οποία φτάνει σε ορισμένες περιοχές, ευτυχώς ελάχιστες, μέχρι το 100% όπως φαίνεται από τα στοιχεία του

προγράμματος για το πρώτο έτος εφαρμογής. Το πρόβλημα αυτό είναι σύνθετο και άπτεται και της κριτικής που ασκήσαμε για την αδράνεια ή αποχή της διοικητικής ιεραρχίας αλλά και των τοπικών φορέων σε σχέση με την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων. Θα πρέπει να μελετηθεί σε βάθος το θέμα της διαρροής αναφορικά με τη σχέση της με τον διοικητικό μηχανισμό, με το θεσμό του σχολείου, με τη λειτουργία των εκπαιδευτικών και σε σχέση με το πρόγραμμα. Αυτή η αξιολόγηση θα παρουσιαστεί σε επόμενη έκθεση αξιολόγησης με τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας.

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό υλικό είναι πλήρες σε σχέση με τα θέματα που θίγει και υπάρχουν θετικές αντιδράσεις από τους εκπαιδευτικούς που το χρησιμοποιούν.

Συνθέτοντας τα στοιχεία από την υλοποίηση του προγράμματος αλλά και τα προβλήματα που υπάρχουν διαπιστώνουμε ότι το πρόγραμμα μέσω του δικτύου που έχει αναπτύξει προωθεί συστηματικά και αποτελεσματικά την εκπαιδευτική ένταξη των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο, σε διαφορετικό βαθμό ανά περιοχή, εξαρτώμενο από παράγοντες που το πρόγραμμα προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει, ώστε να μην αποτελούν εμπόδιο στην επιτυχία των στόχων του στο σύνολο της επικράτειας.

Τέλος, η ανάπτυξη του Portal θα συμβάλει στην καταγραφή και διάχυση της τεχνογνωσίας που έχει παραχθεί και συνεχίζει να παράγεται από το πρόγραμμα ώστε να μπορεί να είναι αξιοποιήσιμη από το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας και όχι μόνον. Κυρίως όμως οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να βασίζονται σε μια συνεχή παροχή πληροφοριών, τεχνικών στοιχείων, υλικού που θα μπορούν να το χρησιμοποιούν στην τάξη και στο σύνολο των μαθητών.

Όλα αυτά δείχνουν ότι το πρόγραμμα είναι ανάγκη να συνεχίσει να προσφέρει με συστηματικό τρόπο εκπαιδευτικές υπηρεσίες στην ένταξη των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο συμβάλλοντας θετικά και σταθερά σε ένα σύνθετο πρόβλημα.